

Per 586/2005

10027564,28

GORIŠKA KNJIŽNICA

COBISS

GORA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 8, številka 28, Predmeja, december 2005

TISKOVINA, Poština plačana pri pošti 5270 Ajdovščina

OB GROBU NA ČAVNU*

Dr. Leon Baebler

Hodim po žalostnih hostah na Gori.
V soncu poldanskem je gozd ves ognjen.
Gledam: zeleni so zdaj le še bori.
V zlatem ornatu prihaja jesen.

Sredi goščave, na tihi dobravi,
kupček prsti je od kamnov obdan,
križec lesen in v okorni pisavi:
»Tukaj počiva tovariš neznan.«

Davno je cvetje na grobu usahnilo,
kmalu na križu napis bo izpran,
listje rujavo bo domek zakrilo,
kjer je tovariš neznan pokopan.

Morda v daljavi kje mati ga čaka,
moli in cele noči prebedi:
Nekdo prihaja ... Čuj, on to koraka! –
pa se za hribom korak izgubi.

Morda pa žena po njem povprašuje,
morda dveletni sirotek Boštjan
sklepa ročice zvečer in zloguje:
»Bogec, naj pride domov partizan.«

On pa leži nekje pod Golaki,
drugi na Čavnu in v Kozjih robeh,
sami pozabljeni, mrtvi junaki,
tisoči v neblagoslovljenih tleh.

Lahka vam bodi, zemljica na Gori,
sredi pozabljenih host in dobrav!
Nihče ne spomni se vas. Samo bori
v vetru vršijo vam zadnji pozdrav ...

*Planinski zbornik 1945; uredil dr. A. Brilej; izdalo Planinsko društvo Slovenije.

Op.: V roke mi je prišel precej izdelan izvod 'Planinskega zbornika 1945'. Ko sem malo polistal po njem, sem naletel na tri besedila, ki govorijo o naših krajih: pesem dr. Leona Baeblerja 'Ob grobu na Čavnu', ki jo ponatiskujemo; Pavel Plesničar piše o najstarejšem slovenskem planinskem spisu – Vertovčevi 'Pridigi na gori' (Matija Vertovec: Shodni ogovori, Ljubljana 1850); ter Dr. Leon Baebler: Okrog Čavna in Golakov. Mogoče v katerih naslednjih številk 'Gore' katerega od preostalih dveh ponatisnemo. (F. Č.)

desetletnica društva gora

KAKO SE JE ZAČELO

Valter Polanc

Op. uredništva: 13. januarja 2006 bo minilo deset let od ustanovitvenega sestanka Društva za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora Predmeja. Zato smo ob tej priložnosti temu dogodku namenili posebno pozornost. DK sodelovanju smo povabili vse dosedanje predsednike društva. Ti bodo s svojimi besedami ocenili minulo obdobje in nas vse skupaj ponovno spomnili na prehojeno pot društva. V tokratni številki predstavljamo poglede prvih treh predsednikov društva, Valterja Polanca, Emila Velikonje in Slavka Vidica, v naslednji številki pa bomo zgodbo razvoja društva v zadnjih letih nadaljevali s prispevkoma Stanislava Mikuža in Uroša Velikonje.

Zaradi praznine, ki je nastala po letu 1991 v javnem življenju, smo nekateri sedanji člani Društva Gora, in še nekateri drugi, čutili in se pogovarjali, da bi bilo nujno nekaj napraviti za oživitev javnega in kulturnega življenja na Predmeji. Ker pa so bili zraven tudi ljudje iz drugih KS Gore, smo želeli, da za Goro skupaj nekaj napravimo.

Na sliki: Stoletnica prve smučarske tekme v srednji Evropi, marca 1995

Foto: Arhiv Valterja Polanca

Tako smo dolga leta v ožji skupini pripravljali Kravjo ruleto, katere organizacijo smo kasneje prepustili Društvu Gora. Tu smo sodelovali Izidor Likar, Slavko Mikuž, Edo Pelicon, Emil Velikonja in jaz.

Vse skupaj je nekako 'podžgala' 100-letnica prve smučarske tekme v Srednji Evropi 1995. leta. Tekmo s staro smučarsko opremo je takrat organiziral SK Predmeja, pod predsedovanjem Jožeta Bizjaka. Ker smo se dejavno vključili v organizacijo tekme tudi bodoči ustanovitelji Društva Gora, je tekma nedvomno dobro uspela, zraven pa smo pripravili tudi razstavo o smučanju, gozdarstvu in lovu pri nas. Ta področja delovanja na Gori smo predstavili zato, ker naj bi prvo tekmo na Golak organizirali prav lovci in gozdarji.

Kot pobudnik sem prvi sestanek bodočega društva sklical že 31. 3. 1995. Povabljeni so bili vsi predstavniki društev iz občine Ajdovščina in KS Gore ter drugi predstavniki društvenega in kulturnega življenja na Gori. Takrat smo prisotne prvič seznanili o naših namerah in doživeli veliko odobravanje. No, do ustanovnega sestanka Društva je preteklo še nekaj časa, vendar smo bili bodoči ustanovni člani ves čas dejavni in smo nemudoma začeli z delom. Naj navedem še imena ustanovnih članov, po abecedi: Marjan Batagelj, Franc Černigoj, Izidor Likar, Slavko Mikuž, Edo Pelicon, Igor Polanc, Valter Polanc, Velikonja Emil, Slavko Vidic, Ivan Žonta in Jože Žonta.

Zakaj ima naše društvo ime 'Društvo Gora'? Zanimivo, da so bili nekateri bodoči člani za to, da dobi društvo ime 'Društvo Predmeja' ali drugo ime, ki bi simboliziralo Predmejo, sam pa sem bil mnenja, da je zaradi sodelovanja naših prijateljev iz drugih KS in zaradi samega povezovanja na Gori treba izbrati ime, ki je vsem skupno, s katerim se sleherni član lahko poistoveti, zato sem sam predlagal ime GORA. To ime je bilo kasneje tudi sprejeto in sem tega zelo vesel.

Takoj po 1. Filipovem teku in spustu 8. 3. 1995 se je porodila tudi ideja, da bi se ustanovila skupina

za demonstracijo smučanja po starem. Emil Velikonja je ta svoj predlog obelodanil tudi Marjeti Keršič Svetel, ki je bila na snemanju 1. Filipovega teka in spusta, in to idejo je sprejela z velikim navdušenjem. Takrat se je porajala ideja o snemanju oddaje 'Gore in ljudje', na Gori in Golaku.

Tako se je kasneje rodila skupina 'Edmund Čibej', ki jo je prvi vodil Marjan Batagelj in je veljala dolgo časa za udarno moč v Društvu. Na jesen leta 1995 smo pristopili k izdelavi lesenih smuči – kopij Čibejevih 'snežk'. Z velikansko vnetostjo smo se lotili projekta izdelave smuči in veliko sedanjih članov Društva je takrat sodelovalo; les je priskrbel Slavko Mikuž, pripeljal ga je Zvonko Žonta, z Marjanom Batageljem sva iz muzeja v Gozdu Martuljku 'pretihotapila' skice, fotografije in šablone originalnih smuči in vezi. Izdelava smuči je potekala pri Emilu Velikonja doma, sodelovali so še Slavko Vidic, Ivan Žonta in Jože Žonta pa seveda naš prijatelj Dimitrij Čubril, ki je zahtevno jermenje za vezi izdelal iz vojaških pasov; mogoče je sodeloval še kdo, pa se ga sedaj ne spomnim. Skupina si je izdelala tudi kostume po vzoru lovcev in gozdarjev izpred 100 let. Prva predstavitev skupine je bila na pohorski Zlati lisici, januarja 1996.

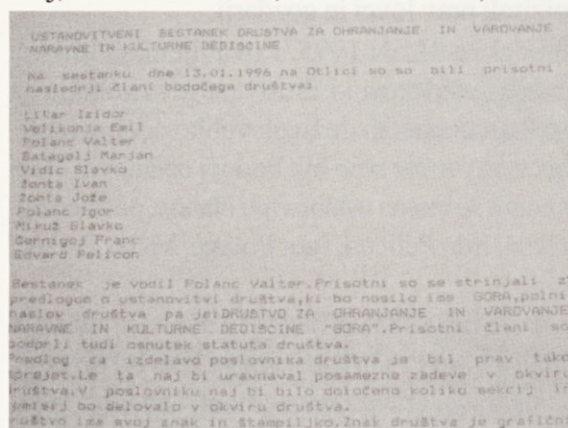
Jesen 1995 je minila, prišel je januar 1996. 13. januarja smo se na Otlici zbrali Izidor Likar, Emil Velikonja, Valter Polanc, Marjan Batagelj, Slavko Vidic, Ivan Žonta, Jože Žonta, Igor Polanc, Slavko Mikuž, Franc Černigoj in Edo Pelicon. Sestanek je bil ustanovitveni sestanek društva, ki naj bi se imenovalo 'Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora'. Celotno

ime je že takoj dalo slutiti, da gre za društvo, v katerem se bodo združevali in udeleževali ljudje z najrazličnejših področij, ki pa so povezana z Goro in z življenjem na Gori. Zato so bile kasneje ustanovljene tudi komisije, sekcije, skupine, vendar bodo o tem kaj več povedali moji kolegi nasledniki predsedovanja Društva. Za predsednika sem bil imenovan sam, tajnik je postal Emil Velikonja, blagajnik pa Izidor Likar. Imenovali smo upravni odbor društva, nadzorni odbor, disciplinsko komisijo in komisijo za propagando. V program društva smo zapisali, da bomo zbirali zgodovinske materiale in postavili stalno muzejsko zbirko, da bomo demonstrirali smučarsko tehniko izpred 100 let, da bomo promovirali kraj, občino in državo, doma in v svetu, da bomo organizirali tradicionalno srečanje smučarjev s staro

Na sliki: Znani posnetek skupine Edmund Čibej, posnetek je nastal marca 1996

Foto: Arhiv Valterja Polanca

Na sliki: Posnetek zapisnika ustanovitvenega

sestanka Društva Gora

Foto: Arhiv Valterja Polanca

opremo, da bomo postavili spominsko obeležje ob 100. obletnici prve smučarske tekme v Sloveniji in Srednji Evropi, da bomo sodelovali s sorodnimi organizacijami doma in v tujini, da bomo izdelali kostume za demonstratorsko skupino in nenazadnje, da bomo začeli izdajati bilten društva.

Aktivnosti so se kar vrstile. Zaradi nepoznavanja tehnik smučanja iz obdobja pred 100 leti smo kmalu organizirali tudi tečaj telemarka, ki sta ga vodila Miran Stanovnik in Iztok Ivančič, oba učitelja smučanja in verjetno prva, ki sta v Sloveniji imela certifikat za poučevanje telemarka.

Sledile so predstavitve skupine v Kranjski Gori, na Predmeji, na 2. Filipovem teku in spustu, na

Partizanskih smučinah 96 v Cerknem; posneli smo oddajo 'Ljudje in gore' z Marjeto Keršič Svetel; sledili so nastopi na Kaninu, na Krvavcu; najodmevnejši dosežek skupine je bil nastop v Livignu v Italiji, na povabilo g. Ervina Strickerja (člana italijanske reprezentance v smuku); nato tekmovanje v Val Senalesu na ledeniku, junija meseca 1996; potem nastopi v Kropi, na Pohorju ('Zlata lisica'), januarja 1997; takoj naslednji dan sodelovanje na promocijskem festivalu v Innsbrucku – na povabilo Ervina Strickerja, ORF in avstrijske smučarske zveze ... Naj za ilustracijo opišem, kako je bilo: odšli smo z dvema kombijema, s seboj peljali nafto v kantah in jo v Innsbrucku za hotelom točili v kombije; za oddolžitev za sodelovanje na festivalu pa nas je g. Stricker nastanil v najprestižnejšem hotelu v športni vasi Igls, pod Pacherhoflom, nas zvečer povabil na gala prireditev, kjer so bili športniki s celega sveta – nosilci olimpijskih kolajn zimskih iger, za nameček pa so nam plačali še, mislim, da po 6000 ATS na kombi, za takrat nekaj neverjetnega! Hvala g. Strickerju še danes!

V letu 1996 smo začeli urejati tudi društvene prostore, oz., bolje rečeno, začeli smo graditi. Iz dveh starih kontejnerjev smo postavili kočo, ki stoji še danes.

V ta objekt je bilo vloženega veliko truda in dobre volje, kar je razvidno iz priloženih poročil o opravljenih delovnih urah. Takrat je bil prisoten velik entuziazem in tudi ljudje, ki niso bili člani društva, so radi priskočili na pomoč. Povedati moram, da je bilo tudi sodelovanje s predstavniki občine, predvsem s takratnim županom g. Kazimirjem Bavcem, na zavidljivi ravni. Znal je

Na sliki: Prve delovne akcije na Rupi
Foto: Arhiv Valterja Polanca

prisluhnuti našim prošnjam. Prav tako so že takrat s sponzorskimi sredstvi pomagala nekatera podjetja iz Ajdovščine pa tudi Nove Gorice in s širšega območja.

Društvu sem predsedoval prvo leto obstoja in bilo mi je v veliko čast in zadovoljstvo. Mislim, da smo postavili dobre temelje za nadaljnji razvoj Društva Gora, do katerega je pod predsedovanjem mojih kolegov naslednikov tudi prišlo. Upam, da bodo vsi kratki stiki in nesoglasja v bodoče čim manjši in neopazni, čeprav se zavedam, da brez njih ne bo šlo.

primorje

desetletnica društva gora

DESET LET DRUŠTVA GORA

Emil Velikonja

»Na Gori še ptički lepše pojo...« je napisal Milan Vogel v svoji recenziji o Čibejevih Zbranih spisih (Delo, 12. 10. 2005), ki jih je v knjižni obliki pred kratkim izdalo Društvo Gora. In res je tako, vsaj tako slišimo in čutimo domačini ... Gora je zares lepa, naravna, zdrava, topla, domača ... Da pa je Gora danes morda še lepša, še bolj prepoznavna, še gostoljubnejša, privlačnejša, bolj domača in kulturno bogatejša, gre zasluga tudi našemu Društvu.

Skoraj leto in pol sem bil predsednik Društva Gora. Od 12. 01. 1997 do 24. 05. 1998.

Od takrat pa do danes je v okviru društva izšlo že veliko knjig. A malo pred koncem leta 1997 je Franc Černigoj z 'Možem in čemeriko' oral ledino na tem področju. V uvodnem govoru ob predstavitvi omenjene knjige in kasete Marjana Batagelja 'GORA ... GORA...' na OŠ Otlica, 05. 12. 1997, sem povedal:

»Gora ni le kamniti rob Trnovskega gozda, ki se strmo dviga nad Vipavsko dolino. Gora ni le pusta kraška pokrajina, Gora niso le z grmovjem obraščene in s kamnitimi zidovi obzidane skromne njive in pašniki, Gora niso le po vsej planoti raztresene domačije.

Gora je nekaj več. V sebi skriva nešteto človeških usod, veliko ljubezni, veliko človeških značajev, domače toplino, otroške razposajenosti, človeške upornosti in potrpljenja. Gora je samo ena. Veliko ljubezni do Nje je v nas, Gorjanih.

Štiri stoletja so mimo, od kar se je človek prvič naselil na Gori. Od takrat naprej, tako kot kipar v trdem kamnu, Gora oblikuje njene prebivalce in oni Njo. Od takrat dalje nosi Gora v sebi obilico kulturne dediščine. To bogastvo in njeno naravno dediščino želi in hoče Društvo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine iztrgati pozabi. Zbrati zgodovinske dokumente, zbrati še preostalo etnološko bogastvo, zapisati in posneti vse, kar je o Gori znanega, odkrivati in raziskovati še neznano in dediščino neprecenljive vrednosti predstaviti sedanjim in zapustiti poznejšim rodovom.

To pa še ni vse: Goro želimo predstaviti in jo narediti prepoznavno širši javnosti. Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da je tudi po zaslugi dejavnosti našega Društva danes bolj poznana, kot je bila pred leti ...«

Ali smo teh lepot že vajeni, jih premalo cenimo, ali pa smo na njih ljubosumni in želimo in hočemo, da ta kotiček neizmerne lepote ostane samo nam. Mislim, da ni tako. Nasprotno. Goro želimo in zmoremo predstaviti širši javnosti. Za to zadnje desetletje skrbi naše Društvo ...

Gora je res nekaj več ...

Naj se vrnem v tiste čase:

V obdobju mojega predsednikovanja smo načrtan program vestno in zagnano izvrševali. Tajnika po sklepu občnega zbora nismo imeli, za blagajno pa je skrbel že od leta 2000 žal pokojni Izidor Likar. Demonstratorsko skupino 'Edmund Čibej' je takrat vodil Marjan Batagelj.

Takoj po prevzemu funkcije me je čakalo veliko dela. Začeli smo s pripravami za organizacijo prvega Evropskega festivala smučanja po starem. Najprej smo se o organizaciji le-tega pogovarjali z občinama Ajdovščina in Bovec, v poletnih mesecih pa je več zanimanja pokazala občina Cerklje. Festival smo z velikim uspehom izvedli na slovenski kulturni praznik pozimi 1998, na Črnem vrhu nad Cerkljami. Pred festivalom smo pripravili zelo odmevno novinarsko konferenco, kar se je kasneje tudi obrestovalo. Festivala so se udeležile ekipe iz treh držav: Avstrije, Italije in Slovenije. Celostno podobo je oblikoval

Na sliki: Celostna podoba
1. Evropskega festivala smučanja po
starem je delo priznanega oblikovalca
Klavdija Tutte
Foto: Arhiv Emila Velikonje

Na ženski praznik in 102. obletnico prve smučarske tekme v naših krajih smo 08. 03. 1997 v Ajdovščini in na Gospodovi senožeti v Smrečju pripravili eno najlepših tekmovanj smučanja po starem – III. Filipov tek in spust. Nikjer v Sloveniji ni bilo snega. Po sprejemu in povorki v Ajdovščini, v pravem pomladanskem vremenu, ni nihče verjel, da to tekmovanje sploh bo. A je bilo. Na Gospodovi senožeti v Smrečju, v srcu

Trnovskega gozda. Imeli smo veliko organizacijskih težav, predvsem pa težav s pripravo proge, vendar smo uspeli. To je bila zares ena najlepših tovrstnih prireditev. IV. Filipov tek in spust, ki bi moral biti v marcu 1998, pa je zaradi še manj snega kot leto prej odpadel. To je tudi edini Filipov tek in spust, ki je v desetletni zgodovini Društva odpadel.

Konec marca 1997 je skupina 'Edmund Čibej' prvič nastopila v svetovni zibelki smučarskih poletov v naši Planici. Takrat smo navezali prve stike z g. Tomom Levovnikom.

V tem času smo nadaljevali z gradnjo in dokončali ter opremili kočo na Rupih. Notranjost koče smo opremili z že rabljeno opremo, nekaj nove opreme (luči) pa so prispevala tudi podjetja. Ker nismo imeli urejene dokumentacije, je bilo odprtje na predvečer državnega praznika 25. junija 1997 bolj tiho in skromno. Bilo pa je to prvo kresovanje na Rupih in prvi društveni večer, ki je postal pravi tradicionalni praznik našega Društva. Vsako naslednje leto je prav društveni večer našemu Društvu prinesel kaj novega in pomembnega. (1998 - časopis 'Gora', 1999 – 'Pot po Dolu Gor in dol', ... 2005 - Športni park, Čibejeve 'Zbrane spise' ...

priznani slovenski umetnik in naš prijatelj Klavdij Tutta.

Festival se je začel v Ajdovščini, s sprejemom pri županu. Nato smo udeležence popeljali na ogled Vipave, na degustacijo v vinsko klet in ogled Kebetove hiše. Druženje smo nadaljevali na Sinjem Vrh, kjer je bil krajši kulturni program, po večerji je sledilo žrebanje startnih števil.

Naslednji dan zjutraj je bil zbor v Cerknem, kjer je godba na pihala pripravila enkratno vzdušje. Tekmovanja v smučanju skupin in posameznikov smo izvedli na Črnem vrhu. Skupina 'Edmund Čibej' je zmagala v kategoriji skupin. To je bila dokončna uveljavitev skupine. Razglasitev rezultatov z večerjo in zabavo je bila zvečer v hotelu v Cerknem. Bilo je enkratno. Drugi dan po zajtrku smo se razšli.

Na sliki: Člani skupine Edmund Čibej z osvojenim pokalom v družbi s tedanjim županom občine Cerkno in predsednikom parlamenta Janezom Podobnikom
Foto: Arhiv Emila Velikonje

Občinskih javnih razpisov za sofinanciranje programov Društva takrat še ni bilo. Občina Ajdovščina nam je šla zelo na roko, predvsem pa takratni župan Kazimir Bavec. On je tudi sklical sestanek o nadaljnjem razvoju in ureditvi Tihe doline (28. 03. 1997). Prisotni so bili: predstavniki občinske uprave, nekateri občinski svetniki, predstavniki KS Predmeja, SK Predmeja, ROD-a in SKZ in gozdov RS. Na tem sestanku je bilo poenoteno stališče o možnostih razvoja Tihe doline in sklenjen dogovor, da bo občina Ajdovščina tak razvoj podpirala.

Na sliki: Prvič v Planici
Foto: Emil Velikonja

V juniju 1997 smo sodelovali pri organizaciji praznovanj ob stoletnici izgradnje Resslerjeve ceste. Skupaj z društvom Doli iz Lokavca smo prikazali lokavško furengo, ročni posek dreves, prevoz lesa in ledu v Dolino. Ob zaključku so v Lokavcu sledile kmečke igre, kjer je društvo Gora doseglo 1. mesto.

Poleti leta 1997 smo turistično zabavno prireditev 'Kravja ruleta' prvič organizirali v okviru Društva. Po uspešno izpeljani prireditvi smo po slovenskem morju pripravili izlet Društva in tistih, ki so pomagali pri izvedbi. Na tej prireditvi je bila prvič javno predstavljena tudi 'Gorska smučarska'.

Sodelovali smo pri pripravi razstave 'Slovenija pod zvezdami', sodelovali na poletnem srečanju smučarjev po starem v Kropi - 13. 09. 1997. Marjan in Borut Batagelj sta pripravila strokovno osnovo za ocenjevanje smučanja po starem.

Društvo je 21. 01. 1998 v sejni sobi Zavarovalnice Triglav v Ajdovščini sklicalo 1. sejo Odbora za pripravo in organizacijo praznovanj ob 400-letnici naselitve Gore. Sprejet je bil idejni projekt prireditve (zbornik, spomenik Materi Gori, kulturne prireditve, razstave ...) Odbor je bil imenovan v naslednji sestavi: Predsednik odbora Valter Polanc, člani pa: Franc Černigoj, Marjan Batagelj, Peter Velikonja, Alojz Likar, Edo Pelicon in Irena Velikonja.

Formirali smo sekcijo za telemark in aktivno delovali v Odboru za telemark pri SZS. 13. 11. 1997 smo v Kranju pripravili odmevno tiskovno konferenco. Matjaž Polanc je v telemarku dosegel 5. mesto na DP v Garmish-Partenkirchnu. Resni so bili tudi načrti za sodelovanje skupine 'Edmund Čibej' na Olimpijskih igrah v Naganu 1998.

Na sliki: Matjaž Polanc je na tekmi za državno prvenstvo osvojil peto mesto v telemark sprintu
Foto: Arhiv Emila Velikonje

Spomladi 1998 je bilo vse pripravljeno za začetek izhajanja časopisa o Gori, Gorjankah in Gorjanih. Prva številka je izšla junija 1998. Časopis se je lepo prijel in še danes redno izhaja. Pridobili smo številne zunanje sodelavce in ustvarjalce. Prva leta je uredniški odbor časnika vodil Edo Pelicon, zadnja leta pa to zahtevno funkcijo vestno opravlja Alenka Tratnik.

Sodelovali smo v humanitarni akciji za zbiranje sredstev za šempetrsko bolnišnico; na Rupo smo napeljali in plačali telefon ter kupili faks; začeli smo z zbiranjem naslovov Gorjanov, ki so bili rojeni na Gori; organizirali smo srečanje sodelujočih v knjižni zbirki 'Glasovi' (knjige v tej zbirki še danes izhajajo pri Kmečkem glasu, pred kratkim je izšla trideseta, a naš 'Javorov hudič' je bil prvi, zato je tudi bilo prav pri nas organizirano srečanje vseh dotedanjih avtorjev); sodelovali smo z osnovnimi šolami, krajevnimi skupnostmi in s sorodnimi društvi ...

Sodelovali smo z MORS, ki nam je večkrat posodil kombije za izvedbo raznih prevozov na nastope in tekmovanja. Pripravili in sprejeli smo Pravila o pravicah in dolžnostih članov Društva Gora.

Bodi dovolj naštevanja! Bile so še mnoge manjše aktivnosti in naloge, ki smo jih izvajali v tem času. Vsega tega pa ne bi bilo, če ne bi bilo marljivih in predanih Gorjanov – članov Društva Gora, ki so mi takrat stali ob strani in pomagali pri realizaciji programa dela. In zato res lahko rečemo, da je Gora nekaj več; in posledično je nekaj več tudi v Gorjanih. Kako sicer v dobrem letu izpeljati toliko prireditve, toliko projektov, toliko raznih aktivnosti?

Hvala vsem!

Namesto zaključka:

Vseskozi sem zraven, zato si upam trditi, da so to, kar je za Goro naredilo Društvo, res izjemni dosežki. Brez Društva Gora, Gora nikoli ne bi bila to, kar je. Priznanj je veliko, vendar največje priznanje je bilo zadovoljstvo Gorjanov ob snidenjih: ob 400-letnici naselitve Gore, pa na Gorskem večeru v PDG v Novi Gorici leta 2002, pa na vseh kulturnih prireditvah in predstavitev knjižnih del, ki vedno znova nastajajo in kar redno izhajajo. Na navezanost na Goro kažejo tudi prispevki številnih Gorjanov od povsod v našem časopisu, pa ...

Solze sreče tistih Gorjanov, ki jim usoda ni dala, da bi preživeli svoje življenje tu, na Gori, povedo vse!

In kje smo sedaj?

Dve leti sem bil vodja demonstratorske skupine 'Edmund Čibej', sedaj gre h koncu moj štiriletni mandat tajnika. Tajnik sem bil tudi prvo leto delovanja Društva. In sedaj? Marsikdo poreče, da Društvo ni več tako aktivno. To je morda res, a že pri ustanovitvi smo rekli, da Društvo po uspešni 400-letnici lahko razpustimo. Pa ga nismo. Prišle so nove ideje, prišli nekateri novi ljudje in Društvo je delovalo dalje. Športni park, ki smo ga namenili predvsem mladim in našim zanamcem, pa izid Zbranih spisov Edmunda Čibeja, pa številne druge prireditve ... so dovolj zgovoren dokaz, da temu ni tako. Morda smo res malo nasičeni z raznimi 'nujnimi' opravili in prireditvami, vendar ideje so še. Še je energija v nas, Gorjanih, še je tudi zavedanje naših korenin in dolžnosti ohranjanja naravne in kulturne dediščine Gore in njenih bogastev našim zanamcem.

Kako naprej?

Od spomladi naprej bo Društvo vodilo novo vodstvo. Verjamem, da bo znalo nove ideje vključiti v letne in srednjeročni program dela Društva. In spet bo tu nov zagon v razvoju Društva in Gore kot celote. In tudi zato je Gora nekaj več.

Morda pa čisto na koncu: Mislim, da je prišel čas, ko moramo več pozornosti posvetiti društvenemu, družabnemu, kulturnemu in športnemu življenju in duhu v Društvu. Morda bo ob volitvah čas, da z novim pristopom in z novimi načrti naredimo tudi nekaj več za družabnost, druženje, šport, kulturo in obogatimo naše lastno in društveno bit.

Naredimo še kaj za to našo Mater Goro!!!

desetletnica društva gora

MOJE LETO VODENJA 'DRUŠTVA GORA'

Slavko Vidic

Društvo Gora je pričelo z delovanjem leta 1996. Moja predhodnika, Valter in Emil, sta prekaljena mačka v vodenju društev. Tako sem prevzel vodenje, ko je bilo Društvo Gora v velikem vzponu, s kopico programov, ki jih je bilo treba peljati naprej.

Težko je reči, katero obdobje Društva je bilo najpomembnejše. Mislim, da mu je vsak od nas dal svoj pečat. To so bila leta hitre rasti Društva, velikih odrekanih, številnih delovnih akcij, nešteti idej. Bila so leta zagona, pozitivne energije, bila je ena sama želja: nekaj velikega narediti za Goro.

V vzponu je bila skupina 'Edmund Čibej', ki je bila po velikih evropskih smučarskih središčih že prepoznavna. Skupina je gradila na novih programih in stopala ob bok največjim evropskim konkurentom. Vedno pogosteje smo stali na najvišjih stopnicah zahtevnih tekmovanj v smučanju po starem. Bili smo kot zvezda, ki jo je nekdo odkril na nebu. Zasijali smo v polnem siju. Mislim, da so bila to leta hitrega vzpona Čibejeve skupine. Pridobivala je nove člane in veliko delala na novih programih, dopolnjevanju kostumov, smučarske opreme ...

S svojim predsedovanjem sem nasledil tudi že postavljene društvene prostore na Rupih; postavljen je bil še večnamenski objekt, namenjen spravi materiala, oder za nastopajoče in pomembna pridobitev, WC, ki je bil na Rupih nujno potreben.

Poleg že zgrajenega balinišča smo postavili tudi betonsko ploščo, ki služi kot plesišče. Narejenega je bilo še veliko pri urejanju okolice društvenih prostorov, napeljava vodovoda, urejanju dokumentacije za zemljišča na Rupih ...

Seveda pa delo Društva niso bili le kramp, lopata in mešalec, ampak smo zagnano zagrizli tudi v druge osnovne dejavnosti. V dobrem letu predsedovanja je bilo izvedenih več kot 90 različnih aktivnosti, na področjih kulture, športa, ohranjanja kulturne dediščine, povezovanja z okoliškimi društvi, krajevno skupnostjo, osnovno šolo in širše v občinskem, državnem in mednarodnem merilu. V tem prispevku se bom dotaknil le nekaterih pomembnejših aktivnosti, ki so zaznamovale pot našega Društva.

Težko se je odločiti, katera od številnih dejavnosti je bila najpomembnejša. Prav vseh smo se lotili in jih izpeljali z velikim zagonom in veseljem.

Pa začnimo na kulturnem področju. Ena prvih je bila organizacija srečanja ustvarjalcev knjižne zbirke 'Glasovi', ki še danes izhaja pri Kmečkem glasu. Da smo jo izvedli prav na Predmeji, je zaslužen Franc Černigoj, ki je avtor prve knjige v tej zbirki, to je 'Javorov hudič'. Prireditelj je v idiličnem okolju Rupe odlično uspela.

Z Urošem na čelu smo se lotili postavitve odmevne razstave ob 80. obletnici konca prve svetovne vojne. Posneta je bila kaseta o Gori in prvi svetovni vojni. Prav posebno sem ponosen, da je prav v času mojega predsedovanja začel izhajati časnik 'Gora', v obdobju mojega vodenja so izšle prve tri številke. Rojstni dan našega časnika je 24. junij 1998. Prvi urednik je bil Edo Pelicon, ki je ob ustvarjalnem sodelovanju članov uredniškega odbora kot urednik podpisal še veliko števil, mislim,

da blizu dvajset, ko je urednikovanje prevzela sedanja urednica Alenka Tratnik.

V tem obdobju smo nadaljevali z zbiranjem naslovov številnih Gorjanov, ki živijo širom po svetu, še najmanj v Ameriki, to pa zato, ker se ne bi mogli vračati za vsako angelsko nedeljo domov. Časnik Gora vsi štejemo kot enega pomembnejših dosežkov Društva. Za svojega so ga sprejeli številni Gorjani, številni avtorji in bralci so porok, da bo časnik še dolgo živel.

V tem času se je pričelo sodelovanje z likovnimi kolonijami na Sinjem Vrhu. Društvo Gora se je z dogajanjem na Sinjem Vrhu tesno povezalo, v povezavi s tamkajšnjimi dogajanjem smo postali tudi bolj prepoznavni.

Na sliki: Slovesnosti ob odprtju poti Pot po Dolu gor in dol se je med številnimi gosti udeležil tudi takratni predsednik države Milan Kučan
Foto: Arhiv Emila Velikonje

Gora je lepa in bogata. Kako jo prikazati organizirano, na način, da popotnika popeljemo po najlepših točkah Gore, smo razmišljali dolgo časa. Številne ideje so se zlele v pot, poimenovano 'Pot po Dolu gor in dol', ki se vije od Korita čez Stogovce do Orlovce in naprej po nekdanjem Dolu. Pot zajame večino pomembnih in slikovitih točk Predmeje. S pomočjo domačinke Irene Velikonja nam je projekt uspelo tudi financirati iz sredstev CRPOV. Slovesno odprtje poti, ki je ni pokvaril niti deževen dan, je bilo 18. junija 1999. Slovesnosti se je udeležil tudi takratni predsednik Slovenije Milan Kučan. Ob tej priložnosti je izšel tudi vodnik po poti, ki nas z žlahtno

besedo in dobrimi fotografijami krožno, od postaje do postaje, popelje »po Dolu gor in dol«. Besedilo vodnika je prišlo izpod peresa – koga drugega kot našega člana Franca Černigoja.

Na sliki: Istega dne smo na Rupi odprli tudi večnamenski prostor
Foto: Arhiv Slavka Vidica

Eden pomembnih dejavnikov, ki je veliko prispeval pri promociji Društva in Gore, je bila tudi predstavitev Društva na spletni strani, ki je doživela svoj krst prav v obdobju mojega vodenja društva. Spletna stran je zelo obiskana in pomemben vir informacij, ne samo za člane Društva, ampak tudi za vse, ki želijo o Gori vedeti kaj več.

V tem obdobju smo nadaljevali s pripravami na praznovanje 400-letnice naselitve Gore.

Društvo je že kmalu po svoji ustanovitvi pričelo razvijati stike z okoljem, z drugimi društvi, organizacijami ... V obdobju mojega predsedovanja bi med najpomembnejše uvrstil sodelovanje s telemark reprezentanco Slovenije, sodelovanje z Osnovno šolo Otlica, obema krajevnima skupnostma, lovskimi družinami ... Tesnejše stike smo navezali z Aktivom kmečkih žena na Predmeji. Skupaj z društvom Doli iz Lokavca smo, v okviru drugega Društvenega večera, izvedli uspelo prireditev – Furengo, posek in prevoz lesa iz Tmovaškega gozda.

Prav gotovo pa je bila vrh sodelovanja obsežna čistilna akcija, kjer smo združili moči prav vsi in počistili Goro divjih smetišč, starih avtomobilov in druge nesnage, ki je kazila podobo lepe gorske pokrajine. Prav gotovo je bila to svojevrstna prelomnica za Goro. Odtlej po Gori, v naravi, skorajda ni

Na sliki: Furenga, prikaz sečnje po starem
Foto: Arhiv Slavka Vidica

Na sliki: Po podelitvi Petomajskega priznanja, najvišjega priznanja občine Ajdovščina, ki ga v rokah drži žal že pokojni ustanovni član Društva Gora Izidor Likar
Foto: Arhiv Slavka Vidica

več novih smeti, vse so v kontejnerjih. S čistilnimi akcijami smo nadaljevali tudi v prihodnjih letih, skupaj z jamarskim društvom Danilo Remškar iz Ajdovščine smo se lotili zahtevnega čiščenja brezen. Veliko se je dogajalo tudi na športnem področju, pričeli smo z vzgajanjem podmladka v telemarku, sodelovali pri organizaciji prvega državnega prvenstva v telemarku, organizirali telemark kamp na smučišču v Cerknem, kjer smo promovirali telemark smučanje. Poleg že tradicionalnega Filipovega teka in dveh kravjih rulet smo uspeli organizirati tudi II. Festival smučanja po starem.

Za mnoge aktivnosti in dosežke v več letih delovanja smo prejeli tudi petomajsko priznanje Občine Ajdovščina, na katerega smo v Društvu zelo ponosni.

Prav gotovo je bilo moje predsedovanje eden od kamenčkov v mozaiku celotne podobe Društva. Za njegovo prepoznavnost je bilo narejenega veliko. Podoba društvenih prostorov na Rupi se je približevala današnji podobi. Kulturno delovanje Društva je nadaljevalo svojo bogato pot, ki se tudi v vseh prihodnjih letih ni ustavila in je odločilno zaznamovala podobo Društva.

Na Društvo Gora in svoje obdobje predsedovanja sem kot Gorjan ponosen. Društvo je Gori vtisnilo neizbrisen pečat, ki ga bodo pomnili in cenili še številni prihodnji rodovi.

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05)36-49-616

PRI BRUNI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK POT PO DOLU GOR IN DOL

predstavitve knjige

BESEDA NADUČITELJA ČIBEJA MED LJUDMI

Alenka Tratnik, Franc Černigoj

Junjsko popoldne. Pokliče me Franc Černigoj, v njegovem glasu čutim posebno vznemirjenost. *“Slavko je prišel. Držim jo v rokah. Diši še po tiskarni. Pridi, da nazdravimo.”*

Priznam, tudi zame je bil ta trenutek prav posebno doživetje. Knjiga je natisnjena. Pozabila sem že ure, ko je zunaj sijalo vabeče pomladno sonce, sama pa sem sedela pred računalnikom in prebirala, popravljala, primerjala in znova prebirala. In vsake toliko me je spodbudil klic Franca: *“A si že pri koncu?”*

Na sliki: S predstavitve na Otlici
Foto: Alenka Tratnik

Na sliki: S predstavitve na Otlici
Foto: Alenka Tratnik

Po uvodni predstavitvi, junija, ob odprtju Športnega parka v Tihi dolini, je bila konec poletja pred uredniškim odborom, še posebej pred Francem Černigojem in Stanislavom Mikužem, nova naloga, saj knjige nismo izdali zase, treba jo je bilo spraviti med ljudi – oblikovati program, povabiti sodelujoče, pripraviti vse potrebno za to, da bodo Čibejeve besede znova prišle med domačine in “unajne” ljudi, kot ljudem od drugod pravijo na Gori. Pri delu sta na pomoč priskočila tudi Slavko Vidic in Valter Polanc.

Seveda je uvodna predstavitev pripadla domačinom. V osnovni šoli na Otlici, ki je v zadnjih letih pod vodstvom ravnatelja Rajka Ipavca že večkrat pristrčno in odgovorno sprejela vlogo gostiteljice, se je tudi tokrat zbralo veliko ljudi. Kljub temu, da je bila predstavitev na soboto, 1. oktobra. S pozdravom šolskega pevskega zbora pod vodstvom Lejle Irgl, z nastopom nepogrešljive pevske skupine Društva podeželskih žena Predmeja pod vodstvom Filipa Vidmarja ter z neprekosljivo dramsko skupino OŠ Otlica, ki jo vodi Ivica Vidmar, se je začel in v duhu Čibejevih besed nadaljeval sobotni večer. Povezovalc Edo Pelicon, ki je prevzel vodenje vseh predstavitev

večerov, je spretno pletel rdečo nit, Franc Černigoj je knjigi s tenkočutno, a močno besedo zaželel srečno pot, občinstvo pa je s svojimi besedami še posebej ganil prof. Bojan Bratina, eden od avtorjev prispevkov, ki so v knjigi z različnih vidikov ocenili pomen Čibejevega dela. »Gora je postavila spomenik **vodi, materi in učitelju**. Trem elementom življenja. To je poseben duh, ki je verjetno zrasel tudi iz dela učitelja Edmunda Čibeja,« je zbranim položil na srce prof. Bojan Bratina.

Ker je bil nadučitelj Edmund Čibej po rodu od Slokarjev v Lokavcu, na lokavškem pokopališču je tudi pokopan, smo drugo predstavitev pripravili v Lokavcu, seveda ob pomoči domačinov. Župnik je dobrohotno ponudil župnijsko dvorano. Da je vse teklo tako, kot je treba, je skrbel Boris Blažko, sicer tudi eden od avtorjev prispevkov v knjigi. Kulturni program je bil znova prisrčen. Za lep večer so poskrbeli otroški pevski zbor domače podružnične šole, recitator Boris Jež, ki je z gromkim glasom oživel nadučiteljevo besedo, Franc Černigoj kot glavni urednik in mag. Borut Koloini, ki je v svojem nagovoru postavil Čibejevo delo v zgodovinski okvir, svoj kamenček pa so dodali tudi pevci okteta Castrum.

Sklop prireditev smo nadaljevali z večerom v avli gradu Kromberk, kjer sicer domuje Goriški muzej. Dvorana je bila kar pretesna za številne obiskovalce, Gorjane, ki živijo v Novi Gorici in njeni okolici, in so z zanimanjem prisluhnili glasbenima virtuoza, citrarju Tomažu Plahutniku ter Colčanu Marku Kobalu, ki s svojim glasom žlahti predstave ljubljanske Opere. Ob iskriki besedi Borisa Ježa in nagovoru Franca Černigoja je svoj pogled na Čibejevo delo predstavil dr. Branko Marušič, prav tako eden od avtorjev prispevkov v knjigi.

Nič manj ni bil slovesen zaključek. Tudi na zadnji od štirih predstavitev, v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini, 8. novembra, se je zbralo številno občinstvo. Med njimi je bilo opaziti še posebej veliko učiteljskih obrazov. In vsakemu je bila namenjena nadučiteljeva beseda. V kulturnem programu so tudi ajdovsko občinstvo nasmejali člani dramske skupine OŠ Otlica pod vodstvom Ivice Vidmar, povezovalac Edo Pelicon pa je tokrat k besedi zvabil kar vse tri že omenjene govorce, dr. Branka Marušiča, prof. Bojana Bratina in mag. Boruta Koloinija, ki so s svojimi nagovori sklenili krog. Ker pa na Gori tudi nekoč ni šlo brez pesmi, so za pevsko noto znova poskrbeli člani okteta Castrum. Društvu GORA in vsem, ki so še posebej prispevali k temu, da je zahtevno knjižno delo ugledalo luč sveta, je ob tej priložnosti osebno čestital tudi ajdovski župan Marjan Poljšak.

Na sliki: Na predstavitvi v Kromberku je bilo še posebej slovesno vzdušje
Foto: Alenka Tratnik

Na sliki: Gostje sklepnega večera, dr. Branko Marušič, mag. Borut Koloini in prof. Bojan Bratina
Foto: Alenka Tratnik

V imenu Društva GORA, ki je knjižno delo izdalo, pa se je ob vseh priložnostih zbranim sponzorjem in tistim, ki so pripomogli k izidu knjige, s knjižnim darilom zahvalil predsednik Društva Uroš Velikonja.

Promocija knjige

Ob sami predstavitvi smo izpeljali tudi široko akcijo za promocijo knjige. Knjiga je bila poslana na okoli 50 naslovov uredništev časnikov, na radijske postaje ter posameznikom, ki bodo pomagali (in so že), da se bo o knjigi pisalo in objavljalo recenzije.

Dosedanje recenzije, poročila po časopisju ter ostali medijski dogodki v zvezi s knjigo:

»*Si v Gori ogenj poiskal ...*« (Franc Černigoj); daljši zapis o knjigi s fotokopijo naslovnice; Lovec, 7-8/2005;

»*Edmund Čibej, Zbrani spisi*« (Franc Černigoj); daljši zapis o knjigi; Latnik (Zgornjevipski časnik), september 2005;

Pogovor o knjigi s Stanislavom Mikužem in Francem Černigojem (novinarka Nataša Uršič); objavljeno na: Radio Koper (konec septembra 2005, Radio Ljubljana (2. okt. 2005);

»*Če se na Gori rodiš, si obsojen na vračanje*« (pogovor z urednikom knjige F. Černigojem; novinarka Katja Željan); Primorske novice, sobota, 1. okt 2005;

»*Vrnitev na Goro*« (Otlica, Knjiga o Edmundu Čibeju; novinarka AT (Alenka Tratnik); o predstavitvi knjige na Otlici, 1. okt); Primorske novice, torek, 4. okt. 2005;

»*Knjigo je izdalo Društvo ...*«, (krajši zapis s fotokopijo naslovnice); Šolski razgledi, 1. okt. 2005
Interno obvestilo o knjigi in predstavitev, Območni odbor SVIZ (Sindikat vzgoje in izobraževanja) Slovenije ob 5. oktobru – Svetovnem dnevu učiteljev;

»*Na Gori še ptiči lepše pojo*«; Delo, 12. okt. 2005 (Milan Vogel); daljši zapis o knjigi z razmišljanjem o pojavu domoznastva; fotografija E. Č. s Čavnom v ozadju;

»*Nočni gost na radiu Koper*« za vso Slovenijo; pogovor voditeljice Ave Curk s Stanislavom Mikužem in Francem Černigojem o knjigi »Edmund Čibej« in o Društvu Gora; Radio Koper, Radio Slovenija; v noči med 21. in 22. oktobrom 2005.

»*Zbrani Čibejevi spisi*«, Svobodna misel, 11. nov. 2005 (A. Tolazzio); zapis o knjigi s fotokopijo naslovnice;

»*Zelena bratovščina*«; TV Primorka; oddaja o lovcih, ki si jo v okviru izmenjave programov lahko ogledajo tudi druge lokalne TV po Sloveniji (novinarka Jana Črnigoj; sodeluje urednik Franc Černigoj). Snemano v petek, 18. nov. 2005, v Čibejevi rojstni hiši pri Slokarjih; prvo predvajanje: petek, 25. nov. 2005, ob 21.30.

Na naslov uredništva časnika »Gora« pa je prišlo nekaj odmevov posameznikov na izid in predstavitve knjige, ki jih v tej številki tudi objavljamo.

odmevi

EDMUND ČIBEJ: ZBRANI SPISI

Borut Koloini

Opisati čas in delo Edmunda Čibeja in ob tem povedati nekaj kritičnih misli ni lahko. Čibej je zagotovo ustvaril veliko in spoštovanja vredno delo in naše kritično razmišljanje ni usmerjeno v zmanjševanje njegovih zaslug, kakor ne v zmanjševanje zaslug avtorjev knjige o Čibeju, ki jih je vodil Franc Černigoj. Vsem se moramo najprej iskreno zahvaliti za opravljeno delo.

Naslikati razmere in čas, v katerem je Čibej deloval na Gori, bo morda lažje, če Čibejevo delo in življenjsko pot primerjamo z delovanjem dveh njegovih sodobnikov, s Petrom Medveščkom in Antonom Kosovelom, ki sta tudi bila učitelja in celo Čibejeva sošolca in sta imela podobi usodi.

Anton Kosovel (oče pesnika Srečka Kosovela) je bil rojen leta 1860 v Črničah na Vipavskem. Na koprskem učiteljišču je maturiral leta 1881. V času študija je poleg obveznih znanj študiral še nemški jezik, glasbo in kmetijstvo. Prvo službo je dobil v Šempasu, nato je služboval v Dutovljah, v Sežani je napredoval v nadučitelja. Oblasti so ga leta 1905 zaradi manjše nerodnosti ob praznovanju cesarsko-kraljevega rojstnega dne kazensko prestavile v oddaljeno Pliskovico, od koder se je z družino po treh letih preselil v Tomaj. Kosovel sicer ni zapustil nobenih zapisov, vendar je v vseh krajih svojega službovanja, poleg poučevanja otrok, ustanavljal in zelo uspešno vodil pevske zборе in občasno orglal v cerkvah. Krašovcem pa je ostal v spominu tudi kot tisti učitelj, ki jih je učil bolj gospodarskih veščin, saj je vodil večerne tečaje kmetijstva, na katerih je domačinom posređoval takratna spoznanja o boljšem gospodarjenju z zemljo, o sadjarstvu in čebelarstvu, hkrati pa je bil neukim sosedom za zaupnika in skrbnika družinskih listin. Veliko se je udejstvoval tudi pri takratnih načrtih za pogozdovanje Krasa (primerjaj 'Primorski slovenski biografski leksikon').

Peter Medvešček je bil rojen leto prej, 1859, v Krestenici pri Kanalu. Tudi on je maturiral na koprskem učiteljišču, leta 1881. Najprej je služboval v Brezovici v Istri, kasneje na Goriškem in končno v Vipavskem Križu, kjer je poleg poučevanja zbral zgodovinsko in prirodoslovno gradivo, ki ga je izdal leta 1904 in nam ga zapustil v svoji knjigi 'Opis Sv. Križa'. V omenjenem delu že v uvodu pravi: *»Vsaka šola naj ima načrt šolskega kraja, kateri bodi potem podlaga zemljepisnemu pouku, velijo pojasnila k učnim načrtom za Primorsko.«* In nadaljuje: *»Učiteljstvo goriškega okraja je bilo sklenilo, v svojem društvu, da opiše svoj okraj ter izda toliko zaželeno in potrebno knjigo,«* ki bo sestavljena iz podobnih opisov in bo služila pri pouku. Zato se je tudi sam odzval *»drage volje pozivu cesarsko kraljevega šolskega sveta ter se lotil opisa občine, v kateri službujem zadnjih deset let.«* Knjiga ali zbornik pa ni izšel, *»ker večina se je ustrašila ne prelahkega dela.«* (P. Medvešček, *Opis Sv. Križa*, str. 3)

Osnovni vzgib za zavzeto prosvetno delo in prometejstvo vseh treh nadučiteljev izvira v dobrih sto let starejšem dogajanju na samem vrhu Habsburške monarhije, takrat, ko je začel Jožef II. (rojen 13. 3. 1741, umrl 20. 2. 1790) uveljavljati svoje predstave o dobro urejeni državi, ki jih poznamo kot razsvetljenstvo in so slonele na delih francoskega filozofa Montesquieuja. Načelo *»Za korist in v dobro večine«* je postalo vodilo Jožefovega delovanja.

Reforme, ki jih je hotel uveljaviti Jožef II., so bile tako korenite, da so se zdele celo njegovi materi Mariji Tereziji, ki ji nikakor ne moremo odrekati poguma pri uveljavljanju novosti, preveč drzne, tako da sta se vladarja večkrat zapletala v spore zaradi njih.

Predpogoj Jožefovega upravljanja in vladanja je bilo poznavanje monarhije – ljudi in njihovih problemov ter krajev in njihovih bogastev. Zaradi tega je vladar ogromno potoval, da se ga je prijela opazka, da

vlada iz poštne kočije. Ker pa je vladal prevelikemu cesarstvu, da bi lahko sam spoznal vse težave, je bilo nujno, da je vzpostavil močan državni aparat, ki ga je obveščal o problemih in odzivih na reforme. Uveljavil je močno državno upravo, ki je vladala iz centra, tega pa je vodil in poosebljal sam. Podlaga vseh ukrepov so bile evidence podložnikov in gospodarskih temeljev monarhije. Tako so v tem času vpeljali vedo o prebivalstvu, ki so ji rekli 'populacionistika'. Prvič so popisali vojaške obveznike in uvedli hišne številke. Na področju gospodarskih ukrepov je bil Jožef najprej pod vplivom merkantilizma, kmalu pa se je zaradi poslabšanja življenjskih razmer prebivalstva preusmeril k fiziokratizmu, za katerega je bilo kmetijstvo temelj gospodarske uspešnosti države in dobrega življenja večine podložnikov.

Tudi Jožefov naslednik Leopold II. je bil zavezan podobnim pogledom. Vztrajal je pri Jožefovih reformah in še bolj razvijal sodobno pravno državo. Veliko pozornosti je posvečal nepriviligiranemu ljudstvu in vztrajal pri vključevanju čim večjega števila državljanov v družbeno dogajanje. Prepovedal je celo špekulacije s ceno žita, da bi znižal ceno osnovnih živil. V želji, da bi pravilno usmerjal energijo in nadziral vse tokove, je razvil močno tajno policijo, ki je z ovaduhi in poročevalci zbiral odzive ljudi in oblast obveščala o njeni priljubljenosti in nepriljubljenosti. V resnici je tajno policijo zasnoval že Jožef II., ko ni več zmozel sam spremljati pripomb in mnenj na svoje reforme. Reformni tokovi so se najprej zaustavili z Leopoldovo smrtjo leta 1792, oziroma z nastopom njegovega naslednika Franca I. in kasneje z Napoleonovim osvajanjem Evrope. Pravi mrk razsvetljenstva pa prinese dobrih štirideset let trajajoča Metternichova ponapoleonska restavracija, ki sta jo gnala predvsem strah pred tem, da bi se tudi v habsburški monarhiji ponovila francoska revolucija, in častihlepnost dveh dvornih uradnikov - Metternicha in Kolowrata.

Predmarčna in predvsem mračna doba se je končala leta 1848 z marčno revolucijo in nastopom mladega Franca Jožefa (rodil se je 1830 in umrl 1916). Franc Jožef je prevzel razmajano monarhijo, v kateri so se nasprotja in nezadovoljstva dolgo kopičila. Prebivalstvo monarhije je v prvi polovici 19. stoletja močno naraščalo, delavsko in kmečko prebivalstvo je zahtevalo boljše socialne razmere, meščanstvo, ki je sicer dobro živelo, pa je zahtevalo vedno večji politični vpliv, ki ga je dobilo z ustavnimi reformami sredi druge polovice 19. stoletja. S političnim napredovanjem meščanstva se pojavijo tudi nove zahteve po izobraževanju, kar je Franc Jožef uredil leta 1869 z odlokom o šolstvu. Na podlagi tega za Slovence zelo pomembnega odloka, saj je uvajal slovenščino kot učni jezik, je oblast ustanovila koprsko učiteljsko, kjer so se izobraževali omenjeni trije gospodje.

Na tej točki je potrebno poudariti, da so bili učitelji takrat državni uslužbenci in jih po njihovi odvisnosti od oblasti lahko primerjamo z državnimi uradniki, poštarji ali vlakovodji, zato jih je politična oblast lahko povsem arbitrarno nastavljala, odstavljala in premeščala in jim hkrati dodeljevala razne naloge po svojih lastnih ocenah in potrebah. Ena večjih potreb razmajane Avstro-Ogrske pa je zgoraj opisano poznavanje krajev in njihovih prednosti in neizkoriščenih možnosti. Od tod tudi izvira veliko zanimanje Čibeja za naravoslovje; in Kosovela za pogozdovanje. Seveda pa poznavanje naravnih danosti ne prinese napredka, če ob tem ne spoznavamo in razvijamo sposobnosti ljudi v določenem kraju. Le sposobni in izučeni, zdravi in primerno prehranjeni ljudje lahko dajejo naravnim danostim dodano vrednost, ki je gibalo gospodarskega napredka. S kančkom grenkobe pa lahko ugotovimo, da so bili popisi prebivalstva, ki so omogočali izvajanje zakonov o obveznem šolstvu, hkrati podlaga za sezname vojaških obveznikov, ki so večkrat v tujih krajih in tujih bitkah kdo ve za koga padali v nasilno smrt in da so bile ceste, po katerih je v novoodkrite in razvite pokrajine prihajalo novo znanje in napredek, hkrati tudi ceste, po katerih so iz teh pokrajin odtekali dobički, ki so se kopili v tujih rokah.

Ob koncu lahko še enkrat ponovim, da je bil Edmund Čibej izjemen človek. Veliko ljudem so bile naložene podobne naloge kot njemu, pa jih bodisi zaradi manjših sposobnosti, manjše vztrajnosti ali drugih okoliščin niso tako dobro opravili kot on, in da je trud, ki ga je vložil, trajno zapisan v rezultatih njegovega dela in spoštljivih spominih, ki so ostali za njim.

odmevi

O UČITELJU EDMUNDU ČIBEJU

Branko Marušič

Učitelj Edmund Čibej je bil med tistimi redkimi Primorci, ki so resda v otroški dobi doživeli prvo obdobje slovenskega narodnega preporoda s čitalniškim in taborskim gibanjem (v času šempaskega tabora je bil v osmem letu starosti), nagel družbeni vzpon primorskega slovenstva v drugi polovici 19. stoletja, slovensko-italijanske narodnostne spore, dogodke prve svetovne vojne, obdobje italijanske države in fašističnega raznarodovanja, drugo svetovno vojno z norodnoosvobodilnim bojem in priključitev Primorske k matični domovini. Bili so redki, ki so mogli v svojem življenju spremljati toliko prelomnih dogajanj in ki so lahko videli in spoznali uresničevanje mnogih svojih želja in namenov, a so obenem zaradi življenjskih izkušenj doživeli tudi neprijetna in boleča razočaranja.

Minka Pahorjeva je v knjigi *Primorski učitelji* (1994) zbrala podatke o 1280-ih učiteljih, katerih večji del je predvsem v času med obema svetovnima vojnama hodil križev pot. Med naštetimi je tudi Čibej, ki pa so mu leta prihranila tegobe mlajših sovrstnikov in sovrstnic. V času, ko je nastopila ena »najbolj rafiniranih in hkrati brutalnih metod nasilnega potujčevanja« (C. Zlobec), je bil namreč nekdanji učitelj na Dolu že upokojenec, vendar aktiven, ves predan konjičkom, ki mu jih ni prinesel pokoj, pač pa so bili le nadaljevanje tistega, kar je spoznaval in raziskoval že izza mladih let. Če so bile Čibeju prihranjene izkušnje zastraševanj in zaradi njih nastalega uporništva, pa je svojevrsten boj in vztrajanje predstavljala njegova aktivna pedagoška služba. Pripadal je eni izmed prvih generacij učiteljev, izšolanih na podlagi nove avstrijske državne šolske zakonodaje. Obvezna osnovna šola je tedaj povečala število šolarjev, razširila je šolsko mrežo, pred učitelje pa je postavila veliko novih nalog. Vse to je moral sprejeti mladi Čibej, ko je kot dvaindvajsetletnik prihajal na novo službeno mesto v gorski svet, na Dol (Predmejo), nad njegovim rodnim Lokavcem.

Čakalo ga je obilje nalog, tudi takih, ki niso neposredno posegale na področje šolstva. Ni mogoče dvomiti, da se je posvečal domoznanstvu že od prvih let, ki jih je na Predmeji preživel. Domoznanstvo je bila tudi ena izmed nalog, ki se je samodejno nalagala v splet obveznosti in dolžnosti učiteljevega vsakdana. V tridesetih in več letih se je nabralo veliko gradiva, a je le manjši del je objavil za življenja. Domala vse, kar je objavil, in vse, kar je ostalo v zapuščini, pa je prišlo med bralce v knjigi *Zbrani spisi* (2005). Čeprav je že za časa svojega dolgega življenja slovel kot odličen poznavalec Trnovskega gozda in krajevnih razmer na ozemlju med Dolom in Colom, pa je pravo podobo njegovega znanja odkrila ta knjiga. Izdajatelj, Društvo Gora, se je z njo na najboljši način spomnil človeka, ki simbolizira Goro in Gorjane ter se z njimi istoiveti.

Edmund Čibej je v svojem nad tri desetletja trajajočem bivanju na Gori zapustil mnogo sledi in ustvaril vrednote, ki se prenašajo iz generacije v generacijo domačinov. Med njim je zagotovo na prvem mestu navezanost na domače kraje, tudi med tistimi, ki so Goro za stalno zapustili. Navezanost ohranja Goro živo tudi v času, ko sodobnost ponuja mnoge priložnosti, zlasti pa udobnejše življenje v nižinskem svetu. Navezanost pa daje priložnost za nastanek mnogih pobud. Med temi je tudi 'ohranjevanje naravne in kulturne dediščine'. V ta sklop sodijo tudi Čibejevi 'Zbrani spisi', s katerimi so mu Gorjani »vsaj malo povrnili, kar je on storil za nas.«

odmevi

EDMUND ČIBEJ IN GORJANI

Bojan Bratina

Nenavadne so poteze ljudi, ki vzpostavljajo svoj svet vrednot in v tem svetu postavljajo pomnike in spomenike. Poseben značaj ljudi se je oblikoval v zaselkih od Čavna do Cola. Krušljivi kamen in prgišče sipke prsti med kamni, zviti in od burje oblikovani trši zaznamujejo Goro. Ni vode, ni obilja, je pa topla materinska ljubezen in hrepenenje po znanju, po življenju tam onkraj ali tam spodaj. Zato je razumljivo, da Gorjani postavljamo spomenik vodi, kot viru življenja, delovanja in nehanja. V kapljah se je zbirala v vodnjakih, napajala živino in spirala vse, kar se je umazalo ob delu ali igri. In tam spodaj so izviri hladne, prozorne vode. V škafih in lempah je bilo treba ponjo. Nikoli je ne zmanjka.

Svitki so blažili trdno dno škafo, ko so Gorjanke nosile vodo iz doline. Matere in sestre so skrbele za tople zapečke, za čist dom, za kak priboljšek in človeško toplino in ljubezen. Niso jih premamili sladki obeti Egipta niti meščanska ubranost bližnjega Trsta ali Gorice. Trdna vezanost na domačo Goro, skrb za družino, ko so možje začasno odhajali po zaslužek v tuje kraje, so oblikovali simbolno vrednost ženske – matere, ki ji Gorjani postavljamo spomenik, morda celo več kot samo materi – ženski.

In tretji nenavaden spomenik postavljamo učitelju. Ob obronkih gozda motri suho planotico pod sabo in opazuje krajane, kako uresničujejo njegove napotke in nauke. S knjigo zbranih spisov Edmunda Čibej – nadučitelja na Predmeji, osvetljujemo misel in delo tega pogumnega in s pametjo obdarjenega človeka. Čibejevo delo je ovrednoteno kot posredovanje vedenj in znanja, kot resnično delo učitelja, ki je dobilo v očeh Gorjanov neizmerno vrednost avtoritete, človeškosti in požrtvovalnosti.

Spomeniku kot likovni podobi Edmunda Čibej se je torej pridružila še lična podoba učiteljevega konkretnega dela in razmišljanj v zapisani besedi. To je tista oblika dokazovanja, ki v popolnejši in trajni svetlobi prikazuje značaj in sposobnosti ustvarjalca.

Gorjani smo vedno cenili znanje. Grenka izkušnja iz časov, ko so morali posredniki pisati pisma, v katerih so sporočali možem v svet, kaj se je dogajalo ob domačem ognjišču, ali prebirati sporočila o veselih in večinoma žalostnih trenutkih, ki so jih možje doživljali v tujini, je rojevala neizmerno željo, da bi napisali tudi stvari, ki jih doživljamo globoko v nas samih. Zato so preprosti Gorjani visoko cenili znalca pisanja in branja in so mu bili neposredno ali intimno blizu, izjemno pa so mu bili hvaležni, ko jim je z novimi znanji odprl pot v svet izmenjave sporočil in vedenj.

Človeška bližina in želja, da bi svojim krajanom omogočil sodobno in človeka vrednejše življenje, sta še dodatno oblikovali pozitiven odnos do izobraženca, ki je prišel iz doline posredovat novosti iz gradnje hiš, oblikovanja bivalnih prostorov, dodatnega zaslužka na kmetiji in drugo.

Revna prst ni dala dovolj, da bi preživeli vsi na rodni njivah ali gmajnah. Zlasti moškim je bilo dano, da so odšli v svet. Za kruti spopad s tujim svetom pa so bila potrebna znanja. Učiteljeva prva seznanjanja s svetom zapisane besede so otrokom dala moči in hrabrosti, da so samozavestnejši odhajali v svet. Brez znanja bi bili vezani na obstoječe ali razdeljene kose zmelje in kamna.

Kot popkovina veže Edmunda Čibej cesta od Lokavca do Predmeje. Rojstni kraj je želel povezati s krajem, kjer se je vživel. Tudi zato so ga ljudje cenili.

Čibejevo delo na Predmeji je vsestrano in tudi v knjigi njegovih zbranih spisov ni dokončno predstavljeno. Veliko je delo uredniškega odbora in še posebej urednika Franca Černigoja. Pomembno je, da so Čibejevo delo osvetlili strokovnjaki z različnih področij in tako oblikovali, kar se da popolno, podobo

pokončnega dobrega človeka in učitelja.

Knjiga je spomenik učitelju Edmundu Čibeju. Svoje sporočilo pa širi na dejstvo, da se ideal popolnega učitelja in plemenite učiteljeve podobe širi še na Čibejeve naslednike. Gorjani so spoštovali Edmunda Čibeja, spoštljivo so sprejeli učitelje, ki so prihajali na Goro. Zato je Čibejeva knjiga hkrati tudi spomenik vsem učiteljem, ki so nas oblikovali v osebnosti, v ljudi, kakršni smo.

odmevi

‘DEBELA JELKA’

V knjigi ‘Edmund Čibej – Zbrani spisi’ smo na str. 109 objavili zanimivo fotografijo iz Čibejeve zapuščine, ki jo v tej številki ‘Gore’ objavljamo ponovno. Namreč, oglasil se je dr. Branko Marušič in nam prijazno obrazložil, kdo so v praznje oblečeni in praznično razpoloženi ljudje ob mogočnem drevesu. Takole nam piše ...

Spoštovani! Fotografija je bila posneta pri ‘Debeli jelki’, najverjetneje l. 1922, ko so izlet v Trnovski gozd (Nemci) opravili člani solkanske čitalnice. Društvo je bilo liberalno usmerjeno. To kaže tudi čitalničar ob deblu, bere liberalni dnevnik ‘Slovenski narod’; ne gre za transparent. Solkanci so pogosto obiskovali ‘Debelo jelko’. Obstajajo tudi fotografije, ko je jelko obiskalo društvo ‘Ljudski oder’; v njem so se zbirali komunisti. Društvo je vodil Jože Srebrnič, državni poslanec, partizan in narodni heroj. Lep pozdrav! Branko Marušič

Dr. Branku Marušiču se zahvaljujemo za ‘razkrito skrivnost’. Škoda, da tega nismo vedeli že prej, da bi pod fotografijo v knjigi napisali prave podatke.

Na sliki: Pri ‘Debeli jelki’
Vir: Zapuščina Edmunda Čibeja

Pripis:

O 'Debeli jelki' obširno piše Hubert Močnik v svoji knjigi 'Trnovska planota' (Gorica 1974), od str. 69 do str. 73. Takole začne: »Še izza avstrijskih časov pelje od Šternce dalje lepo urejena, mehka, 80 cm široka steza do nekdanje 'Debele jelke'. To so po vojni uničile mravlje – termiti, da se je kar sesula. Merila je v obsegu v prsni višini od tal 5,93 m, v premeru 189 cm in dosegla višino 44 m. Računali so, da ima 40 kub. m lesa. Njene veje so bile prava debla. Imela je lepo leseno ograjo in napis 'Kraljica gozda'. Danes je le še kup razjedenega žaganja. Okrog nje se bohotijo njene hčerke, ki so tudi že velikanke, a ni upati, da bi katera dosegla kraljico. (...) Življenjska doba 'debele jelke' je potekala okrog 300 let, nekako od leta 1648 do 1948. (...)

Prvi opis 'Debele jelke' je izšel 1887 na pobudo državnega ravnateljstva gozdov v Gorici. Prva javno znana fotografija je iz leta 1920. (...) V prodaji je bila takrat razglednica vasi Trnovo, ki je imela ob strani slikano 'Debelo jelko', z označbo 'Kraljica gozda' (La regine della selva). Tisk je bil dvobarven, bel in moder. (...)

Leta 1948 so posekali tri njene velike hčere, deblo 'Debele jelke' pa je nekdo zasekal spodaj pri tleh. Iz radovednosti, kakšno je njeno deblo znotraj, je napravil velik vhod v njeno votlo duplo. (...) Odprtina je bila tako velika, da je človek lahko zlezel vanjo. To je bil seveda zadnji smrtni udarec jelki; leta 1949 ni več zelenela ...« (Op. F. Č.)

odmevi

O ZBRANIH SPISIH EDMUNDA ČIBEJA

Elvica Velikonja

Knjigo **Edmund Čibej, Zbrani spisi**, sem prvič dobila v roke na Rupih, ob letošnjem praznovanju Dneva državnosti. Seveda sem jo takoj prelistala, pregledala ravno pravi izbor fotografij – mnoge sem videla prvič. Prebrala sem še 'Besedo urednika', pa odstavek tu, odlomek tam ... Že prej sem namreč prebirala 'Čibejevo kroniko', tisto iz leta 1950, pa nekatere njegove planinske spise, in tudi njegov rokopis, ki ga je začel pisati že leta 1885 sem dokaj natančno prebrala. In tako sem si mislila, da v knjigi pač kakšnih posebnih odkritij ne more biti več.

Sem pa knjigo vzela s seboj na dopust. Deževni dnevi v Logarski dolini – dobra knjiga je še kako dobrodošla. In sem začela. Povsem od začetka. Že kmalu sem ugotovila, da sem se motila. Ne le, da je knjiga vsebinsko mnogo več kot le pretipkani Čibejevi spisi, v sebi skriva še veliko več. Tisto, kar me je vleklo, da sem jo prebrala tako rekoč »v enem zamahu« in da me tudi dež na dopustu ni motil, pa je posejano med vrsticami. Ko sem jo prebirala, sem namreč ves čas čutila močno prisotnost obeh.

Najprej Čibeja, z njegovo iskreno pripravljenostjo pomagati Dolanarjem, kot je ob prihodu na Predmejo imenoval Dolčane. Tako kot – prašičke v hlev, pa dim iz hiš, in ti Gorjani sploh ne verjamejo, da bi sadje na Gori lahko uspevalo ... Pa jim je pokazal, Dolanarjem – na šolskem vrtu je kmalu obiral češnje, »sad bil je bogat in debel, kakor na Ipavskem.«

Skratka, skozi zapise je čutiti, da je imel Čibej Predmejčane rad.

Ob zbranem prebiranju knjige pa je ves čas čutiti tudi močno prisotnost urednika. Pa ne le zaradi tako umetelno v red spravljenih toliko besedil. Tudi ne le zaradi njegovih med besedilom dobrodošlih opomb. Ne. Skozi prebiranje knjige je čutiti, da za Černigoja to ni bilo zgolj zbiranje in zapisovanje Čibejevih spisov. Še zdaleč ne – čuti se, da je bila ta knjiga delana z neko vznesenostjo, da pri njenem

nastajanju ni bil pomemben čas, da tudi vse drugo ni bilo pomembno. Skratka, urednik knjige ni le urejal in pisal opomb, temveč je z njo živel. In to daje tej knjigi posebno vrednost, zaradi tega je še posebno bogata. Ta knjiga ima dušo.

Pa še nekaj se čuti iz Čibejevih spisov. To je bil ponosen človek. Rad je pomagal ljudem in zavedal se je, da je Gorjanom dal veliko. In rad je videl, da so ljudje to cenili. Ta knjiga je dokaz, da se Gorjani zavedamo, kako pomembna je bila prisotnost Čibeja na Gori v tistem času. In če bi Čibej sam izbral svoj spomenik, bi bil to prav TA knjiga.

odmevi

»GIII, ČIBEJ!«

Po predstavitvi knjige 'Edmund Čibej – Zbrani spisi' v Ajdovščini, v Lavričevi knjižnici (8. nov. 2005) je k meni stopil starejši možakar. »Sem Franc Možina iz Dobravelj,« se mi je predstavil. »Povedal vam bi anekdoto o nadučitelju Čibeju, če želite.«

Z zanimanjem sem mu prisluhnil.

»Zgodilo se je, ko je Čibej poučeval v Križu. V tistih časih so učitelji kdaj pa kdaj nagajivim učencem tudi kakšno primazali, to ni bilo nič posebnega.

In je Čibej udaril sina Talažnivega Petrinca iz Dobravelj. Ko je fant doma to povedal, ga je oče tako lopnil, da mu je poškodoval uho. Nato ga je peljal k zdravniku, češ, da je poškodba posledica učiteljevega udarca. O tem je dobil tudi zdravniško potrdilo in Čibeja tožil.

Čibej je moral plačati zahtevano odškodnino, Petrinca pa si je za ta denar kupil osla. Ko je potem z njim vozil gnoj skozi vas, ga je poganjal z besedami: »Giii, Čibej!«

Po pripovedi Franca Možine (1928) zapisal Franc Černigoj; primerjaj tudi: Aldo Černigoj, Večer pri Maticavih, poglavje 'Učitelj', str. 143.

odmevi

NAJBOLJŠA UČILNICA NA SVETU

Na naslov uredništva je prišlo tudi z le inicialkama podpisano pismo. Vsebina pisma je dragocena, zato ga objavljamo.

Prebivalci 'rajsko lepega kotička vipavsko – goriškega gorskega sveta' in vsi, ki ste tako ali drugače povezani z njim, ste lahko ponosni, da so spisi učitelja Čibeja izšli v knjižni obliki in so tako na voljo vsem slovenskim bralcem. V teh 'računalniških in globaliziranih časih' je skrb za zgodovinsko, kulturno, naravno in duhovno dediščino še toliko bolj pomembna. In knjižna izdaja je dragocen in trajen spomenik in mu tudi 'cibej.doc' ne more biti enakovredno nadomestilo. Vsem, ki ste svoje moči in čas žrtvovali, da je knjiga zagledala luč sveta in bo 'žarela' še prihodnjim rodovom, iskrena zahvala in čestitke.

Delo učitelja Čibeja je bilo prežeto z veliko ljubeznijo do 'dobrega in poštenega gorjanskega ljudstva',

zato so bili tudi sadovi njegovega dela bogati: *'Vzgojil sem rod, ki sem nanj ponosen.'*

Kaj nam kljub časovni odmaknjenosti sporoča Čibejeva beseda? Je sploh mogoče primerjati učitelja iz konca 19. stoletja in učitelja 21. stoletja? Da, vrline, ki so odlikovale učitelja Čibeja, morajo biti vzor tudi učiteljem in vzgojiteljem današnje dobe. Široka razgledanost (ne ozka zaverovanost v svojo stroko), iznajdljivost, neomajna vera v boljše življenje, iskanje dobrega v vsakem človeku. Predvsem pa: neprestano izobraževanje v najboljši učilnici na svetu – v naravi. Prav tu je Čibejevo sporočilo najmočnejše in najbolj dragoceno – v ljubezni do 'prelestne prirode', in velja za vse ljudi in za vse čase. Zaupanje v očiščujočo, tolažilno, krepilno in zdravilno moč narave, kjer se *'duša poživi in pokrepča'*. (I. S.)

odmevi

Spoštovani,

Še vedno sem pod vtisom imenitne predstavitve Čibejevega zbornika, ki me je navdušila v več pogledih. Že sam zbornik je bogato pričevanje o raznovrstnem delovanju Edmunda Čibeja, ki ga s svojo dejavnostjo obnavlja tudi vaše društvo in tako izpričuje visoko kulturo prebivalcev na Gori. Ponovno me je prevzel nastop učencev otliške šole, tako neposreden, sproščen in tudi aktualen, da mu bi bilo na Slovenskem le težko – če sploh! – najti kaj enakovrednega.

Doživel sem nemajhno, predvsem pa nepričakovano presenečenje, ko ste mi podarili Čibejeve Zbrane spise. Zaslužil jih nisem, tako da se bom moral za dragoceno knjigo šele »odkupiti« ... Knjiga ne oživlja le spomina na zaslužnega učenika na Gori, temveč obenem govori o visoki kulturni ravni Gorjanov, dokazano tudi s polno dvorano na prireditvi.

Iz srca se zahvaljujem za vabilo na lepo srečanje in za nepričakovano darilo ter vam želim – s prisrčnimi pozdravi – tudi v prihodnosti mnogo ustvarjalne dejavnosti.

Dr. Tone Wraber, Polhov Gradec, oktobra 2005

zgodilo se je

GORJANI V ISTRI

Bojan Bizjak Zakawsky

Bržkone bi utegnil ta naslov zavesti, pa takoj povejmo, da je šlo za prav posebno ekspedicijo, ki je nesla v Istro duha Gore. Pa začnimo kronološko.

Vse skupaj se je dogodilo 2. septembra 2005.

Avtobus je naložil pevke in kulinarčne mojstrice ter dramski otroški ansambel že na Gori, mene in Frencéta Gidljevga pa je pobral v Ajdovščini. In tu je treba pripomniti, da se je France kar pošteno spotil, ko je pritovoril gorjansko knjižno bero do avtobusne postaje. Kar takole, v veliki potovalki, polni knjig. Človek bi mislil, da odhaja na dopust, da je pravi turist, ne pa nosilec besed, tistih, ki so se tkale v zametju Gore in ob pečeh ... Med samo vožnjo nas je Irena Velikonja - Bevkava še pobarala to in ono, urejala skrbno narejen scenarij; skratka, stvari je pilila do te mere, da se kasneje zazrcalile v luči prave bravuroznosti.

Ko se je avtobus ustavil v Kopru, blizu pomola, smo izstopili in vdihnili slankast zrak, ki je še kako drugačen od našega, dišečega po smrekah. Nekoliko smo si pretegnili zakrčeno udje, si ogledali morje od blizu in čakali na predstavnico knjižarne Libris, gospo Alojzijo Zavnik, ki je vse skupaj organizirala, in reči je treba, da na prijazen način. Kajpak sta se nam tu, torej na pomolu, pridružila še gospod Aldo Černigoj, in menda najstarejši Gorjan Jože Vidmar - Lohajnerski, sicer živeč v okolici Kopra. Z neverjetno vitalnostjo in šegavostjo je vnesel v skupino nekega prazničnega duha, neko pravo žilavo gorjanskost, ki se je zmogla ukoreniniti tudi na obali. Možakar jih bo kmalu štel sto! Glede na življenjsko moč, ki jo izpričuje na vsakem koraku, jih bo zagotovo dočakal.

Nismo prav dolgo čakali, pa je prišla predstavica knjižarne Libris, gospa Alojzija Zavnikova. In za dobrodošlico nam je prinesla polno košaro sladkega črnega grozdja.

Potem smo se slovesno vkrcali na ladjo. Tu se je živost otrok razcvetela, pa tudi zobljaji grozdja so bili prijetni, takole na ladji. Vožnja je bila mirna in lepa. O, pa so se naše pevke nagrozdile zgoraj na palubi in so urezale nekaj pesmi. Bržkone je bila ta njihova vaja 'na najnižji ravni', kar se nadmorske višine tiče seveda. Počasi smo zdrseli v piransko пристanišče. Odpravili smo se po mestu, si ogledali ta mediteranski arhitekturni biser, nekateri pa smo kmalu sedli v hlad in zažulili pivo, se razume, kajne. Sledila je vožnja nazaj v Koper, nato z avtobusom na izdatno kosilo, pa še kozarček črnega, pravega, istrskega. Tu smo potem še nekoliko posedeli in klepetali, kakšno razdrli in se duhovno zbirali za večerni nastop.

Na sliki: Člani dramske skupine OŠ Otlica na izletu

Foto: Bojan Bizjak Zakawsky

V blagem predvečerju smo prispeli v majhno vasico v Istri, v Lopár. V tamkajšnjem kulturnem domu, oziroma pred njim, se je imelo vse zgoditi. Priprave so bile intenzivne in malce nervozne, kot se pač spodobi za pravo predstavo, kajne. Pripravili smo tudi dve mizi, na kateri smo razgrnili domala vso knjižno in revialno produkcijo Gore. No, ko so bili vsi kabli razpeljani, reflektorji naravnani, zvočniki in mikrofoni uglaseni, se je pa začelo. Najprej so nas nagovorili pevci domačega moškega pevskega zbora z ubranim petjem. In potem je v roke vzela mikrofona Irena Velikonja. Zdaj se je pa res začelo. Z neverjetno vehementnostjo je nasnovala povezovalno nit in nizala podatke o Društvu Gora in o Društvu podeželskih žena, pa o nas samih, torej o literarnih snovalcih, tudi tistih, že umrlih. Franc Černigoj je s plemenito patino navibriral nekaj svojih pesmi, kajpak ni šlo brez šegave ščegetljivosti iz 'Moža in čemerike', pedantno je predstavil tudi zbornik 'Mati Gora'. Aldo Černigoj je predstavil odlomek iz svojega romana 'Večer pri Maticavih'; in reči je treba, da jezikovno in vsebinsko prav posrečen odlomek, kar nekako v duhu prejšnjih časov, torej odlomek, ki govori o nabiranju malin na Gori. Jaz sem prebral nekaj svojih pesmi, ki sem jih za to priložnost preložil v čisto gorjansčino. Elvica Velikonja pa je predstavila svojo knjigo cvetnega bogastva na Gori – 'Kako jim rečemo pri nas'. Spotoma je še povedala, kje se kaj najde in kaj bi si veljalo pogledati tudi na kraju samem. Društvo podeželskih žena, oziroma vrle pevke, so v istrsko noč odpele svoje pesmi z zbranostjo in tenkočutnostjo, kar je bilo nagrajeno z iskrenim aplavzom. In najslajše je prišlo na koncu. Dramska skupina, pod vodstvom Ivica Vidmar, je Istri ponudila žlahtno gorjansčino in sproščenost, ki se je

precedila v kar številno občinstvo, ki so ga še bolj požlahtnila nekatera velika imena slovenske besede: Tone Pavček, Marjan Tomšič, Bert Pribac in Silvo Fatur ... Pa še drugi, javnosti manj znani iskreni besedoljubi.

Večer se je razživel ob kulinarični izmenjavi. O, bakala, o štruklji, pravi gorjanski štruklji in prava istrska mineštra in, ah, ne bi več našteval. Pa vino, mmmm, kako dobro je sedlo na vse tiste dobrote.

Morda za konec anekdota:

Ko sem stal ob štrukljih in jih pridno degustiral, pristopi neka dama. S prefinjenimi gibi lomi koščke peciva na sosednjem pladnju. Spraševala me je to in ono in nazadnje si je vzela še košček štruklja. Nedvomno ji je teknil, saj ga je mlaskaje pospravila. Na sosednjem pladnju je bilo tudi še nekaj štrukljev. Z iztegnjenim prstom pokaže nanje in me vpraša: »S čim pa so ti štruklji narejeni?«

Pa sem ji odgovoril: »Z ljubeznijo!«

Ja, Istra nam je odprla roke in srce, menda smo znali prav potrkati nanj!

Iskrena hvala organizatorjem – knjigarni Libris iz Kopra ter Društvu Gora – z Gore, seveda ...

narava

ZLATI KOREN (*Asphodelus albus*)

Elvica Velikonja

Na sliki: Zlati Koren

Foto: Elvica Velikonja

Ko smo sredi junija in se že zrela pomlad polagoma umika poletju, nas naše gore vabijo, da jih obiščemo. Mi pa se tokrat uprimo mamljivemu vabilu Čavna, Male gore, Kuclja, Roba ... in obiščimo – Špečk.

Špečk ali Špička, kot preberemo na zemljevidu, je 957 m visok hrib nad Colom in je v tem času odet v svoja najlepša oblačila. Tokrat bomo med njegovim pestrim in zanimivim rastjem poiskali zlati koren (*Asphodelus albus*). Našli ga bomo na njegovem južnem in zahodnem pobočju in ni bojazni, da ga ne bi opazili. Njegovi dolgi, črtalasti listi rastejo v šopih, med njimi pa poženejo tudi preko meter visoka stebela, ki se ponašajo z lepimi, gostimi grozdastimi socvetji. Le-ta so lahko dolga tudi do pol metra. Medtem ko so spodnji cvetovi že odcveteli in na njihovih mestih zdaj zorijo glavičasti plodovi, se nad njimi odpirajo novi in novi, tisti proti vrhu pa se še skrivajo v cvetnih popkih. Pecljati cvetovi

so nameščeni v pazduhah rjavih podpornih listov. Imajo po šest belih cvetnih listov z rjavo ali zeleno žilo po sredini in po šest prašnikov, ki štrlijo iz cvetov in jim dajejo poseben čar.

V zemlji pa skriva zlati koren odebeljene korenine, ki so bogate z hranilnimi snovmi in so jih nekdam tudi uživali. Andrej Fleischmann, botanik in vrtnar v ljubljanskem botaničnem vrtu, je leta 1855 v Bleiweisovih Novicah pisal: »Bere se od tega sadu v nekem nemškem rastlinopisji, da že v starih časih so korenine te rastline kakor salato z oljem in soljo jedli, štibele pa v žerjavici pečene kakor posebno sladkarijo vživali.« Fleischmann jo je »vidil in naberal po senožetih pri Logatcu, Cerknici, Planini in Černomlji ...«

Mi pa lahko zlati koren vidimo na gorskih travnikih notranjskih in primorskih gora. Sama sem ga prvič videla na Vremščici, skupaj s tudi takrat cvetočo potoniko sta privabljala občudujoče poglede obiskovalcev te gore. V notranjosti Slovenije pa raste na Mrzlici nad Trbovljami. Nam najbližji je seveda na Špečku. Če pa se peljemo iz Višenj proti Podkraju, ga bomo opazili na levi strani, na pobočju Korenovega vrha. Na Špečku ga je največ med gorskim jelenovcem (*Laserpitium latifolium*), ki se tod močno razrašča in jemlje prostor orhidejam, perunikam, mečkom, sviščem, arniki in še mnogim drugim manj vsiljivim predstavnicam rastlinskega sveta.

Pa še - zlati koren ali asfodel se poznali že v antiki. Veljal je za cvetlico teme in bil posvečen bogu smrti in podzemlja Hadu in njegovi ženi Perzefoni. Nekje v globini Zemlje, kamor ni nikoli prodrla sončna svetloba, se je razprostiralo cesarstvo Hada. Duše umrlih so prišle na travnike, na katerih je cvetel zlati koren. Prinašal jim je pozabljenje, ne pa tudi olajšanja. Duše so tavale po asfodelskih poljanah – brez žalosti, trpljenja in bolečine, a tudi brez sreče, radosti in hrepenenja - kot sence.

leposlovje

»ČTIVO ZA ZIMSKE URICE...«

Nemalo sem bil ondan presenečen, ko sem v poštne nabiralniku našel zajeten sveženj tipkopisov, lično zvezan, na prvi strani pa sem prebral:

»... Francu Černigoju poklanja Leonard Kovač iz Lokavca; svoje spomine, misli in besede.
Čtivo je za zimske urice.«

Gospoda **Leonarda Kovača** iz Lokavca poznam že dolgo – kot neutrudnega razgrinjevalca zakonitosti v naravi, ljubiteljskega zgodovinarja, častilca knjig in književnosti, pisatelja – samouka in kot mojstra, ki zna delati s kamnom – kot bi ga s svojimi velikimi rokami božal, ko mu išče lice, preden mu določi mesto v zidu ...

Polistal sem po njegovih 'besedah' – in takoj sem vedel, da ne bom čakal 'zimskih uric', ampak bom ponujeni mi sveženj tipkopisov prebral takoj.

Kovačeva besedila si zaslužijo globljega razmisleka in – obdelana ter primerno urejena – morda tudi izida v knjižni obliki.

V tej številki našega časnika ponatiskujemo drobno črtico – za pokušino, da bralci 'Gore' začutijo dušo Lokavčana Leonarda Kovača ... (F.Č.)

VOL JE JOKAL

Leonard Kovač

Prve dni julija, leta 1943, sva z očetom furala iz devetindvajsetega šlaga (oddelka).

Od doma sva šla okrog treh ponoči, tako da sva bila v tunelih v Čavnu, ko se je pričelo daniti. Pri kapelici je oče vzel z voza cenpin in sekiro ter jo mahnil kar po bližnjicah, da pripravi hlode, da jih bo

lahko z volom zvlekel do krlišča. Vsakemu hlotu je bilo treba obsekati ostre robove, da se pri vleki niso zadevali ob korenine in kamne, treba ga je bilo obšukati.

Sam sem z vozom peljal naprej. Predmejo sem zavil desno, pri Bratincu pa levo, proti Polancam. Mimo Tihe doline sem se z vozom se povzpел do Korenine, kjer se začenja gozd. Tam je šlag osemindvajseti; po kolovozu sem nato prispel do devetindvajsetega.

Pri Belem breznu sem ustavil. Prisluhnil sem in kmalu zaslišal glas očetove sekire. Zavriskal sem, kot sva bila z očetom zmenjena, in oče mi je takoj odgovoril. To je pomenilo, da me je slišal in naj ga počakam. Res je kmalu prišel po strmi vlaki. Voz sva stisnila h kraju, da ne bi bil v napoto, če bi kdo prišel mimo z vprego. Vola sva opravila za vleko hlotov – triklce in potrebne verige sva jima obesila za vrat.

Čeprav nisem imel še niti deset let, sem znal ravnati z voli. Enemu smo rekli Sive Ivankov, drugemu pa Moro Žulkov. Sivca je oče kupil pri Komparih, Morota pa pri Stomažih. Bila sta res plemeniti živali.

Ko sta bila obrzdana, smo krenili po vlaki v hrib, do lepe zelene jase. Tu sva Sivca privezala, z Morotom pa sva se vzbela še kakih petdeset metrov, do kamnite ploščadi, za katero so bili hloti, taki, po pol kubika. Oče je zabil šlekar (klin na verigi) in nanj sva pripela Morota. Jaz sem vola držal spredaj, oče pa je bil ob hlotu, da ga bo s cenpinom pridržal. Takrat se je Moro brez ukaza prestopil in hlot se je prevalil preko očeta in ga potlačil v razpoko med dvema kamnoma. Pri padcu si je oče razpraskal desni del obraza; v trenutku je bil ves v krvi. Hitro sem odvezal vola in skočil k očetu. Potegnil se je iz razpoke, a je bil ves omotičen. »Pojdi k vozu in prinesi tovalč (prtiček, v katerega je bila zavita malica) in vino!« mi je rekel. Stekel sem, kolikor sem mogel, in bil kmalu nazaj. In kaj sem tam zagledal? Vol je stal ob očetu in ga lizal po rokah in krvavi obleki. Prijel sem ga, da bi ga odvedel proč, in tedaj sem v njegovih očeh opazil solze ...

Oče si je na tovalč vlil vino in si obkladek položil na ranjeni obraz.

Malo niže so pripravljali hlope Batagelevi in Kušev. Stekel sem k njim in jim povedal, kaj se je primerilo očetu. Prišla sta Peter in Gušto in sta nama pomagala zvaliti hlope na voz.

Do Korenine je vole vodil oče, naprej pa jaz. Oče je samo zaviral, če je bilo potrebno. Ves čas se je držal za rajtel (naprava za zategovanje verige).

Vse to se je dogajalo v devetindvajsetem šlagu, nad globeljo, v kateri dobiš vse leto sneg ...

leposlovje

DOLGA NOČ

2. del

Rino Velikonja

Zgodba je nastala po resničnih dogodkih. Glavni osebi sta 16-letni Nace Bevkov in petnajstletni Srečko Bajtarski. Oba sta doma na GORI, s Predmeje. V letu 1945 zaradi mladosti nista bila vključena v partizanske brigade. Kot mnogi fantje in dekleta njune starosti, in tudi mlajši, sta opravljala druga pomembna opravila za potrebe odpora proti okupatorju. Bila sta aktivista. Nosila sta pošto, zdravila, strelivo, hrano in druge stvari. Pot ju je vodila tja do Male Lazne, na Lokve, v bolnico Pavlo, v Deželo (Vipavsko dolino) in tudi na Kras. Te nevarne naloge sta opravljala z veseljem. Na svojih poteh sta srečevala zanimive ljudi: partizane, kurirje, komandante. Poznala sta vse stezice. Vedela sta za sovražnikove zasede, zato sta se jim večje izogibala. Doma so vedeli, kaj počneta. Starši so mnogokrat trepetali zanju. Od doma sta ostajala dan ali dva. Redkokdaj več. Dalj časa nista mogla biti odsotna, saj sta bila dovolj velika, da sta postorila kaj doma. Hrane Gorjani niso imeli v izobilju. Krompir, morda mleko in seveda tisto, kar so naprosili v Deželi, in še to so mnogokrat delili s partizani.

Po pripovedovanju Naceta Velikonja (Bevkovega) in Srečka Černigoja (Bajtarskega) zapisal in kot zgodbo priredil Rino Velikonja.

Pred puškinimi cevmi

Nato so jih ponovno odpeljali. Med hojo sta molčala. Italijana sta nekaj prosila in nato molila. Tudi ujeti partizan, ki je nosil angleški jopič, je molčal. Ves čas je molčal. Spremljalo jih je kakih deset vojakov. Prispeli so do lokvarskega pokopališča. Postavili so jih pred zid. Vojaki so se postavili kakih deset metrov pred njimi. Puške so držali v rokah. Za njimi je prikorakal še en vojak. Srečko ga je poznal. Bil je štiri-pet let starejši od njega in sta nedavno tega skupaj vozila v Deželo les. Srečko je pomagal očetu Tonetu, novoprišlek je bil hlapec pri velikem kmetu na Dolu. Njuna naloga je bila, da sta zavirala voz z zadnjo zavoro, po strmi cesti s Predmeje do Slokarjev. Vojak je ogovoril Srečka »Srečko, saj si Srečko Bajtarski, ali ne? Kaj delaš tukaj? Kdo je tale poleg tebe?« so bile besede Fortunata. Tako mu je bilo namreč ime. Bil je doma od nekod iz Dežele.

»Moj bratranec Nace.«

»Če povesta po pravici, kaj sta delala in videla, vaju bom poskusil rešiti. Le po pravici govorita!«

Besede so same silile iz ust. Ločeno sta opisala vsa svojo dogodivščino. Zgodbi sta se ujemali.

»Počakajta!«

Prav gotovo bosta počakala. Raje bi seveda šla domov. Žarek upanja se je prikazal tako iznenada, da je Srečko pozabil na rano, Nacetu se je na obrazu prikazal nasmeh. Tudi ostali trojici so se poteze na obrazu raztegnile v upanju. Tistih petnajst minut čakanja je bilo dolgih ure. Končno se je prikazal Fortunat v spremstvu še enega vojaka - narednika. Fortunat je obstal, narednik, ki ga je spremljal, je šel naprej proti ujetnikom. Oči so se razširile in uprle v prihajajočega. Kaj prinaša?

»Du und du. Pridita!« sta razumela Nace in Srečko. Stopila sta dva koraka naprej, se ozrla na preostale. Partizan, ki je bil oblečen v angleški jopič, jima je pokimal in dejal: »Fanta, umrl bom! Nesita pozdrave in ne pozabita tega dne. Bodita ponosna! Pozdravita vse...«

Udarec s puškinim kopitom je prekinil govor partizana v angleškem jopiču.

»Marš!« spet povelje, ki sta ga slišala že tolikokrat. Ko so naredili nekaj korakov, sta ponovno slišala ostra povelja. Najbolj glasno je bilo zadnje.

»Feier!«

Ozrla sta se in tudi narednik, ki ju je spremljal, se je ozrl. Videli so tri trupla, ki počasi drsijo po zidu. Od dogodkih zadnjih dni so otrdela tudi čustva. Sonce, ki je grelo s spomladanskimi žarki, ju ni otoplilo. S sklonjenimi glavami sta korakala molče, tokrat ne daleč. Le do hotela. Porinili so ju v klet, ki so jo zapirala težka železna vrata. Vanjo se je prišlo po stopnicah. Klet je bila hladna, v lepših časih je služila kot shramba. Imela je tudi okno, obrnjeno proti pokopališču. Videlo se je, kaj počnejo vojaki z ubitimi. Trupla so vlekli nekam stran. Prav lahko bi bila med njimi.

Proti večeru je vstopil Fortunat. Nista vedela, kako naj se obnašata. Hotela sta nekaj reči, se morda zahvaliti, vendar so besede obtičale v grlu.

»Govorila sta resnico. Komandant je odločil, da vaju ne bodo ustrelili. Naročil je tudi, naj vama povem, da bodo ustrelili vse zločince in bandite. To sta videla. Ker je komandant usmiljen, je odločil, da greš ti, Srečko v bolnico, ti, Bevkov pa domov.«

Kakšne lepe besede, kakšna sreča!

Med mrtvimi

Samo trenutek molka. Lica so zažarela in srce jima je pognalo kri hitreje po žilah. V obrazu sta

začutila prijetno vročino.

»Tudi jaz bom šel domov. Ne grem v bolnico, saj me roka ne boli preveč in tudi previla mi jo bo mati, tako kot takrat, ko sem se urezal,« je po odhodu Fortunata dejal Srečko.

Nato ponovno škripanje vrat. Nestrpno sta pričakovala, kdo se bo prikazal. Prikazala so se tista velika ušesa, velik nos, last vojaka, ki ju je stražil že prej. Ostro je namignil, naj zapustita klet in gresta za njim. Zunaj je že padel mrak. Vojak je pokazal kamion, na katerega sta se morala povzpeti. Bila sta sama. Tako sta čakala nekaj časa, ko sta opazila, da nosijo vojaki velike vreče proti vozilu. Ne, niso bile vreče, ampak nekaj večjega, nekaj, kar je bilo zavito v vojaške odeje. Vsak zavitek sta nosila po dva vojaka. Na kamion so naložili tri take ovojne in odšli. Hotela sta si natančneje ogledati, kaj je zavito, zato sta se previdno približala ovojem. Takoj sta obstala. V odeje so bili zaviti trije nemški mrtvi vojaki. Odeje so bile krvave, zaudarjalo je po mrtvih. Eden je bil mlad in je imel odprte oči ter gledal v prazno. Drugih dveh nista pogledala, ampak sta se stisnila v prednji del kamiona. Oba je oblila kurja polt. Srečko si je zakril obraz z zdravo roko, Nace je hotel nekaj reči, vendar mu je beseda obtičala v grlu. Nista slišala, kdaj se je prižgal motor. Naenkrat sta začutila, da se premikajo. Kamion ni zavil proti Predmeji, kjer je bil dom, temveč po cesti, ki pelje na Trnovo. V Nacetovi glavi so vrele misli: le kam ju peljejo, če ne domov. Srečko si je še vedno zakrival oči. Molčala sta. Toliko bolj glasen je bil motor. Trupla so poskakovala zaradi slabe ceste in udarjala ob tla. Topi udarci so odmevali in ustvarjali vtis, kot da stokajo mrtvi sopotniki. Za njimi je vozil motor s prikolico, na katerem je bil pritrjen puškomitraljez, za njim je sedel vojak.

Nista vedela, ali je še kakšno vozilo pred njimi. Vožnja je trajala celo večnost, ko se je kamion ustavil. Nace se je nekoliko privzdignil in pogledal okrog. Bili so na Trnovem. Vas je poznal, saj je bil že nekajkrat tu. Ob cesti je stalo nekaj ljudi. Vojaki so ločili dvojico, starejšega možakarja in fanta, starega okrog dvanajst let. Od nekod so pripeljali motorno kolo, odprli zadnjo stranico, nekoliko popravili trupla, ki so se med vožnjo premaknila, ter naložili motor na kamion. Ukazali so možkem in fantu, naj se povzpne na vozilo ter zaprli zadnjo stranico. Krenili so proti Gorici. Med vožnjo niso govorili. Le nekje sredi poti se je fantič približal motorju in ga začel opazovati. Sedel je nanj ter se delal, kot da ga vozi. To je nekoliko razbilo napetost, da so pozabili na poskakujoče mrtvece.

Prispeli so v Gorico. Mesto je bilo prazno; ali pa niso nič videli, saj je bila že tema. Ura je morala biti deseta zvečer ali tudi več. Končno se je kamion ustavil. Izstopili so. Že hiter pogled je dal vedeti, da se nahajajo pred pokopališčem. Spet pokopališče! Ta dan sta že enkrat stala pred zidom. Ali ni obljubil Fortunat, da bo šel Nace domov, Srečko pa v bolnico. Ju je nalagal? Vojaki so znosili trupla v mrtvašnico. Moža in fanta so nekam odgnali. Vrata v mrtvašnico so bila na široko odprta. Pokazali so jima, naj vstopita. Ker sta se nekoliko obotavljala, so ju surovo porinili. Oči so potovale po prostoru, ko sta na tleh zagledala kakih dvajset, morda petindvajset trupel mrtvih nemških vojakov. Nista dojela, zakaj sta tu. Nič nista rekla, niti si nista upala in ne znala. S kretnjami so jima pokazali prostor ob vozičku za prevoz krst, kjer lahko spita. In so odšli. Vrata so se počasi zaprla.

»Škljoc! Še enkrat škljoc,« se je slišalo, ko so ju zaklenili.

Nato popolna tišina. Tema je bila tolikšna, da so se videli le obrisi trupel. Oba je stiskalo pri srcu. Na milijone mravljincev jima je lezlo po in pod kožo. Lasje, kot da želijo zapustiti glavo, da bi lahko zapustili ta strašni kraj. Mrtveci so nemo zrl, zdelo se je, da se nemo dogovarjajo, kako si ju bodo razdelili. Srečko je celo videl, kako se je eden malo privzdignil, da si ju bi bolje ogledal. Pozabil je na bolečo roko, pozabil je na zadnja dva dneva. Od tu ne bo prišel več živ.

»Zakaj me niso ustrelili na Lokvah? Ne bi mi bilo treba biti tu,« je mislil Nace. Moreča tišina in tema. Oči so se sicer nekoliko privadile temi, tako da sta si lahko malo razgledala prostor. Brez besed sta se pomaknila bliže k zidu, da si zavarujeta hrbet. Minute so dolge kot ure, ure kot dnevi. Duh po mrtvih

je bil vse bolj močan. Tisti vonj, ki ostane v nosu še dolgo, ki greni grlo. V moreči tišini sta čutila razbijanje obeh src.

»Tof, tof, tof,« je odmevalo bitje srca v prostoru, kjer bi moral vladati popoln mir.

Proti jutru se je ob zidu slišalo globoko dihanje. Nace ni vedel, ali Srečko spi ali je morda celo v nezavesti. Enakomerno dihanje ga je uspavalo. V sanjah se mu je prikazal beli kruh, ki ga je spekla mati Franca. Imel je lepo rumeno skorjo. Tudi mleko je bilo v velikem loncu.

»Glej, mularijo, podi se okrog lonca, saj ga bodo še prevrnili!« mu je brnelo po glavi. Iznenada je zaropotalo in zaškrípalo. 'Lonec z mlekom,' mu je šinilo skozi možgane. Ni bil lonec, tudi mleko se ni razlilo. Odprla so se vrata, ki so ju zbudila. Zunaj je bil že dan. Tisti vonj, vonj po mrtvih, ju je spomnil, kje sta. Tudi vojaki, ki so nekaj kričali in se pogovarjali med seboj, so utihnili, ko so ju zagledali. Res sta morala izgledati zelo slabo. Mukoma sta vstala. Srečko je od bolečine zajavkal. Tudi vse kosti so ga bolele od mraza, vlage in prestane noči. Nacetu se je zdel še bolj bled.

»Andiamo!« je rekel neki vojak.

Italijansko sta malo razumela, saj sta hodila v italijansko šolo, čeprav se nista veliko naučila. Ti vojaki niso izgledali tako grobi. Morda sta se jim celo zasmilila. Prav gotovo! Dva fanta, ki prebijeta noč v mrtvašnici, med mrličih, ne moreta biti nevarna. Bleda, prestrašena in izmučena sta bila res vredna usmiljenja. Saj imajo tudi vojaki srce in večina njih je bila sita preklete vojne, saj so imeli tudi oni dom, ki so ga pogrešali. Srečna sta bila, da sta zapustila tisti strašni prostor, da sta lahko globoko hlastnila svež jutranji zrak.

V goriških zaporih

Posadili so ju na majhen kamion in odpeljali v goriške zapore. V celici je bilo več fantov in mož. Slovenci in Italijani. Okrog poldneva so jim prinesli paštašuto. Oči so požirale dobroto, Nace in Srečko sta bila zadnja v vrsti. Nace je jedel z užitkom, tudi neprijetni spomin na duh iz mrtvašnice ga ni preveč oviral. Lakota je premagala vse. Srečko je poskusil, vendar ni mu šlo, ni mogel požirati, ni imel teka. Čutil je strahovite bolečine v ranjeni roki. Pil bi, pil, vendar vode ni bilo. Čez nekaj časa so ga poklicali. Zunaj ga je pričakal vojak, ki je imel na rokavu bel trak z rdečim križem.

Naceta je zaskrbelo, kam ga peljejo. V treh dneh je doživel toliko grozot, da ni mogel pričakovati lepih stvari. Vendar je bilo tokrat drugače. Srečka so peljali v bolnico, kjer so poskrbeli za ranjeno roko, rana se je pričela že gnojiti.

Čez dve uri se je vrnil v celico. Sojetniki so ju spraševali, od kod sta, kje in zakaj so ju ujeli. To so bila vsakdanja vprašanja, večji del časa sta prebila sama. Tudi noč sta prespala skupaj. Srečko in še en ranjeni ujetnik, verjetno je bil pretepen, kar se je videlo po modricah, sta dobila malo ugodnejše ležišče. Noč je bila sorazmerno mirna. Ne pa tudi jutro. Stražarji, spet mrki in sovražni pogledi. V italijanščini so klicali imena. Eno, dve, tri, štiri iz njihove celice. Kasneje so zaporniki izvedeli, da jih je bilo vseh dvajset. Bilo je 4. aprila 1945. Odpeljali so jih proti Trnovem, Lokvam. Devetnajst njih so Nemci ustrelili na Poncali. Samo eden je ostal živ, ker je pravočasno ugotovil, kaj sovražnik namerava, zato je zbežal in ostal živ, čeprav ranjen.

Naceta so kmalu premestili v oskrbovalni center nemške vojske v Gradiški pri Gorici. Srečko je ostal še nekaj dni v goriških zaporih, odkoder je hodil vsak dan v bolnico, kjer so mu zdravili rano. Nato so tudi njega premestili v Gradiško, v taborišče, kjer so bili predvsem mlajši fantje in starejši možje. Z

Nacetom se nista srečala.

Za Naceta v centru ni bilo tako slabo. Delal je v skladišču hrane in oblačil, zato je dobil tudi lepo obleko. Med njimi je bil tudi starejši možakar, Lojze so ga klicali. Doma je bil nekje na Gorenjskem. Več o sebi tudi ni govoril. Spoštovali so ga, kajti vsi drugi so bili mladi. Nekega večera, konec aprila, so dobili nalogo naložiti vse blago na kamione. Med ostalim so bili tudi zaboji s hrano. Največ je bilo konzerv.

»Vrzite en zaboj z ribjimi konzervami preko ograje! Nam bo še prav prišlo,« je dal Lojze nalogo dvema fantoma.

Nemci so bili že ves popoldan nervozni. Tekali so sem ter tja, pregledovali avtomobile in kamione. Kurirji na motorjih so prihajali in odhajali. Zvečer je bilo naloženo vse blago. Za večerjo so jetniki dobili dobro večerjo. Dobro, glede na ostale dneve. Jetniki so spali v skupni sobi, na slamaricah. Vseh je bilo okrog petnajst. Kmalu so zaspali. Slišalo se je le globoko dihanje utrujenih sotrpinov. Tu pa tam je kdo zasmrčal, kar spečih ni motilo.

Zjutraj jih je zbudila tišina. Tišina, ki nastane, ko ni niti ptic niti žive duše. Med prvimi je vstal Lojze, saj se mu je zdelo čudno, da jih ni še prišel zbuditi stražar. Pogledal je skozi okno, pogledal levo in desno. Vse je bilo prazno. Pridružili so se mu tudi drugi. Tišina in mir. Počasi so se zrinili skozi vrata na dvorišče ter previdno na tisto stran, kjer so bivali Nemci. Vse prazno. Nikjer vojakov, nikjer kamionov. Že so hoteli zaporniki zavriskati in zdirjati po dvorišču prati vhodnim vratom, ko je zadonel močan Lojzetov glas:

»Stojte! Morda prežijo na nas ostrostrelci, morda je minirano.«

Proti svobodi

Obstali so in se umirili. Pod Lojzetovim vodstvom so na hitro preiskali dvorišče in tudi stavbo. Res, Nemcev ni bilo več. Ponoči so odšli, zbežali. Samo da so odšli, da jih ni več. Sledil je kratek posvet, kaj sedaj. Nace je vedel. Domov, pravzaprav v vas Stomaž, kjer so bili njegovi: mama in trije bratje. Da so v Stomažih, je zvedel od Srečka, on pa od neke medicinske sestre, ki je poznala teto Veroniko iz Gorice. Tako so se takrat širile novice.

Nace ni preveč razmišljal. Najprej bi moral priti v Gorico do tete, zato se je odpravil proti Gorici, ki ni tako daleč. Šel je kar po cesti. Nihče ga ni nič vprašal. Srečeval je civiliste in tudi različne vojake. Vendar ni šel v Gorico. Ko je prišel do predmestja, je ugotovil, da ne ve, kje stanuje teta.

»Če sem srečno prispel do tu, bom morda imel srečo tudi naprej. Dan je lep in če nekoliko pospešim korake bom do večera pri mami,« si je dajal korajžno in nadaljeval pot.

Na Ajševici je videl zelo veliko konj. Čigavi so, ga ni zanimalo. Opazil je le veliko skupino vojakov, ki je počivala nekoliko stran od konj. Zdelo se mu je, da ga vidijo tudi oni, vendar so ostali tam, kjer so bili, in nihče se ni zmenil zanj. Obnašal se je popolnoma normalno in nadaljeval pot. Na poti proti Šempasu je dohitel nekega možakarja. Predstavil se je kot Tone. Močno je šepal, vendar ni bil ranjen. Na desni nogi je imel podkolensko protezo. Skupaj sta nadaljevala pot, kar po cesti. Srečevala sta domobrance, četnike, kozake. Morda še kakšne druge vojake, vendar jih nista preveč opazovala. Spoštljivo in boječe sta se umaknila, da je šla kolona mimo ter nadaljevala pot. Tako sta napredovala zelo hitro. Kljub temu, da je Tone šepal, je bil neverjetno hiter. Nace ga je komaj dohajal. Kar med hojo sta pojedla kos trdega črnega kruha, ki ga je Nacetu uspelo pobrati v Gradiški. Hranil ga je za težke čase. Tako sta potovala skupaj do bližine Dobravelj. Poslovida sta se, ne da bi si kaj več povedala drug o drugem. Od tu do Stomažev je le še kratek skok, ki ga je naredil Nace, ne da bi vedel, kdaj je prispel. Zavedel se je, ko je zaslišal znan glas.

»Križ božji! Nace, da si se le vrnil! Molila sem zate, ves čas sem molila zate in tudi za druge, da bi se srečno vrnil.« Nace je začutil mamino roko na glavi. To je dobro delo, pomirjujoče in blagodejno. »Nace se je vrnil!« je vpila otročad po vasi in vsi so občudovali njegovo lepo modro obleko.

Tudi Srečko je dočakal svobodo, dan pozneje. Prišel je do avtobusne postaje v Gradiški. »Kaj pa zdaj?« se je spraševal. Po voznem redu je videl, da vozi avtobus v Gorico. Le kaj mu pomaga avtobus, ko nima denarja za vozovnico. Njegovo zadrego so opazili pravi ljudje. Ljudje, ki so bili organizirani in so pomagali ujetnikom. K njemu je pristopila neka ženska in ga vprašala najprej v italijanščini, nato še v slovenščini, kam je namenjen. Povedal je, da bi rad v Gorico, ker ima tam teto Veroniko. Rekla mu je, naj počaka, ker bo takoj nazaj. Njen prijazen in že navidez ljubeč obraz je vlival zaupanje, zato je počakal.

Kmalu se je vrnila. Spremljal jo je neki fant, morda nekoliko starejši od njega. »Tu imaš vozovnico! Pepi te bo spremljal do tete. Lepo se imej in srečno pot!«

Avtobus je kmalu pripeljal. Pepi je Srečka spremljal prav do vrat tetinega stanovanja. Glej, veselje! Najprej je zagledal staro mater Franco, ki ga je prišla iskat. Po umivanju in dobri tetini juhi je zaspal in spal do jutra, v postelji, kot angelček. Zjutraj sta z materjo odpotovala. Ni hotel še iti. Rajši bi še ostal, ko je tako lepo pri teti Veroniki.

Srečno sta prispela k Stomažem. Vendar miru še ni bilo. Že tisto popoldne so na konjih pridrveli kozaki, prekontrolirali število ljudi v vasi in ugotovili, da Srečko ni prijavljen.

»Jutri se javi na komandi v Sv. Križu!« se je glasilo povelje.

Mati Franca si je očitala, zakaj je prisilila Srečka, da je šel z njo. Če bi ostal v Gorici, ne bi bil izpostavljen nevarnosti. Morda so ga hoteli kozaki samo prestrašiti, kajti drugi dan jih ni bilo več v Sv. Križu. Saj tudi ne bi šel, se bi že kam skril.

Petega maja 1945 so svobodno zadihali, ko so se vrnil z zborovanja v Ajdovščini. Tam je bilo zelo veliko ljudi. Kakšno navdušenje je vladalo. Vendar jih to navdušenje ni zadržalo. Srce jih je vleкло domov. Kmalu zatem so se vsi vrnil na Goro, nagi in bosí, v požgane domove, vendar srečni, da so spret doma.

MENJALNICA • BORZNO POSREDOVANJE
TRAFIKA - TRGOVINA

Zvonka

- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov
- PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN ZBORNIK MATI GORA

Goriška cesta 23 - C2, Ajdovščina, tel.: (05)36-89-077

razvojne priložnosti na predmeji

“HOTEL” - PRILOŽNOST ZA RAZVOJ CENTRA OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI

Andrej Ukmar

Op. uredništva:

Andrej Ukmar, doma iz Šturij, je letos jeseni zaključil študij arhitekture, in to z nalogo, v kateri se je še posebej posvetil Gori. Naslov diplomske naloge je bil Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija centra obšolskih dejavnosti. Zanimivo idejo z možnostjo za oživitev in razvoj naselja je predstavil tudi na zboru krajanov, 5. novembra, na Predmeji.

Že od mladih nog sem iz Ajdovščine rad zahajal na Goro in občudoval njene čare, zato imam do tega prostora poseben odnos. Septembra letos sem zaključil študij arhitekture z nalogo, ki sem jo posvetil Gori. S tem želim opozoriti na ruralna in odmaknjena območja, ki so z razvojnega vidika velikokrat zapostavljena. Tema moje diplomske naloge pod mentorstvom prof. Janeza Koželja je ‘Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija centra obšolskih dejavnosti’.

Predmeja leži v težišču Trnovske planote in ima v nastajajočem ‘Regijskem parku Trnovski gozd’ pomembno lego. Problemi so neizkoriščeni in razvrednoteni razvojni potenciali, kot so zaraščanje kulturne krajine, številne opuščene stavbe, stihijska pozidava z vikendi ter neznatna turistična ponudba. Namen in cilj naloge je nakazati možnosti za oživitev in razvoj naselja.

Na sliki: Območje Regijskega parka Trnovski gozd Vir: Diplomska naloga Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija, centra obšolskih dejavnosti, Andrej Ukmar

struktur z razloženimi naselji in izjemno kulturno krajino, ki je posebnost v slovenskem merilu. Zaselki so vpeti v naravo, številni krajinski ambienti pa pomenijo kvaliteto in identiteto v prostoru. Za območje je značilen svojevrsten stavbni tip ali trnovska hiša z izrazito prehodnim značajem med sredozemsko in alpsko ljudsko arhitekturo.

Predmeja je pomembno prostorsko vozlišče v načrtovanem ‘Regijskem parku Trnovski gozd’. Park je potrebno razumeti kot večje območje prisotnosti in ohranjenosti naravnih in kulturnih vrednot širšega pomena, ki daje prebivalcem posebne možnosti za razvoj. Ohranjena narava postaja vse bolj cenjena in privlači številne ozaveščene obiskovalce. V tem je treba iskati priložnosti, ki jih park kot alternativna oblika regionalnega razvoja ponuja. Park predstavlja iskan turistični trg, ki lahko ob primernem načrtovanem razvoju doseže ugodno konkurenčno sposobnost.

Obravnavano območje je brez pomembne gospodarske vloge. Tradicionalna kmetijska raba prostora je tu izoblikovala pester preplet vzorcev naravnih in grajenih

Predmeja je v preteklosti slovela kot turistični kraj. Na hotelu je bil že pod Italijo odprt klimatsko zdraviliški center Augusta. S prenehanjem delovanja v 70-ih je organiziran turizem skoraj zamrl. Predmeja je danes pomembna zaradi obširnega naravnega zaledja Trnovskega gozda, ki je izjemno

priljubljen primestni gozd in privablja številne obiskovalce. Turistična ponudba, ki bi obiskovalce zadržala, pa je slabo razvita in nepovezana. Razvojne perspektive je zaradi prisotnosti številnih vrednot ter izoblikovane mreže tematskih poti in izobraževalnih točk v prostoru potrebno videti v vzpostavitvi kakovostne sonaravne ponudbe s poudarkom za vzgojno-izobraževalnih ter naravoslovno-raziskovalnih dejavnostih.

Nalogo razumem kot prispevek k razvoju širšega območja Predmeje, ki se vključuje v Regijski park Trnovski gozd. Prostor s tem dobiva novo funkcijo oziroma možnost, da jo ob primerni strategiji razvije. Predmeja bi lahko, glede na svojo težiščno lego, prevzela vlogo informacijskega in upravnega središča parka. Razvojna strategija temelji na omrežju razvojnih težišč na ključnih prostorskih točkah, ki se sekvenčno vgrajujejo med posamezne, že izoblikovane prostorske plasti in vzorce. Na ta način želim povezati razvojne potencialne naselja v skladu z lokalno identiteto in načeli trajnostnega razvoja turistične regije.

Na hotelu je ena ključnih identitetnih točk, z razvojnega vidika pomembna tako za Predmejo kot tudi za širše območje Gore. Kot prioriteten razvojni ukrep za celostni razvoj naselja predvidim oživitve zaselka Na hotelu z vsebino centra šolskih in obšolskih dejavnosti, ki ga poimenujem Dom Gora. Vsebinska izhaja iz ugodnih prostorskih pogojev, težnje po oživitvi Gore z mladino ter smiselni odločitvi, da pri večji investiciji sodeluje tudi država.

Center šolskih in obšolskih dejavnosti deluje v okviru Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, ki zagotavlja finančna sredstva za njegovo delovanje in prostorski razvoj. Center organizira in izvaja programe šole v naravi, aktivnih počitnic in letovanj. Programi se izvajajo v domovih in dnevnih centrih po vsej Sloveniji. Ti lahko v enem letu sprejmejo le petino osnovnošolske populacije. Zavod si zato prizadeva, da bi se širil in geografsko enakomerno pokrival celotno Slovenijo. Dejstvo, da v širšem kontekstu obravnavanega območja ni takega doma, daje realne možnosti, da bi dom na Predmeji lahko zaživel. Ciljne skupine obiskovalcev so razredi otrok in mladostnikov iz osnovnih in srednjih šol, organizirane tematske in izobraževalne skupine, družine in posamezniki ter krajevna skupnost. Dom se z aktivnostmi na naravoslovnem, družboslovnem in športnem področju lahko dejavno vključuje v življenje naselja ter na ta način spodbuja njegov razvoj.

Temeljno izhodišče projektne študije je dejstvo, da gre za ponovno rabo oziroma celostno oživitve razvrednotene lokacije. Objekt opuščene hotela je subtilno umeščen ob vznožje gozdnate vzpetine, po arhitekturnem oblikovanju pa odstopa od lokalne identitete. S prenovo bi mu skušal vrniti nekdanjo vlogo pomembnega razvojnega težišča. V skladu z novo vsebino bi želel arhitekturo približati otrokovim željam, potrebam in njegovemu merilu. Zasnova upošteva sodobne bivalne pogoje za delovanje doma, arhitektura pa spodbuja otrokovo kreativnost ter željo po naravi in znanju. Kapaciteta objekta je predvidena za dva razreda z 48 ležišči za otroke in 4 ležišči za profesorje in spremljevalce. Pri projektiranju so upoštevani lokacijski pogoji in obstoječe stanje, smernice Centra obšolskih dejavnosti, smernice za gradnjo, prijazno invalidom, ter pogoji Zavoda za varstvo kulturne dediščine iz Nove Gorice.

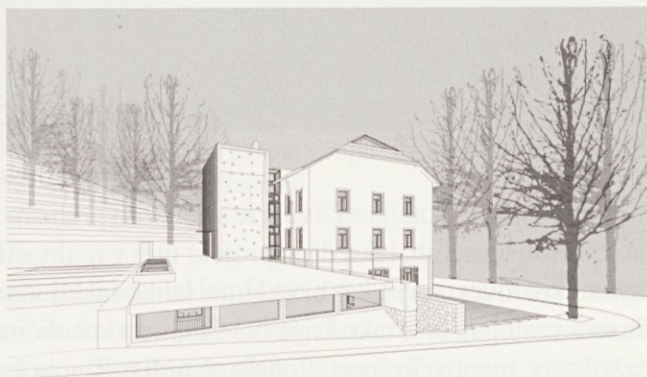
Na sliki: Mreža centrov šolskih in obšolskih dejavnosti v Sloveniji
Vir: Diplomatska naloga Razvojna strategija naselja Predmeja in projektne študija, centra obšolskih dejavnosti, Andrej Ukmar

Hotel predstavlja dobro osnovo za umestitev nove vsebine. Prizidki ne dajejo objektu funkcionalnih ali oblikovno ambientalnih vrednosti, zato se odstranijo. Na zahtevo Zavoda za varstvo kulturne dediščine bi se v celoti ohranila in rekonstruirala zunanjščina hotela, s čimer bi objektu vrnil nekdanjo arhitekturno podobo. Na nivoju pritličja, na mestu odstranjenih prizidkov in obstoječega dostavnega dvorišča, predvidim dva nova vkopana objekta. Objekti so med seboj ločeni s cezuro, s čimer optimiziram zasnovo in postavim nekdanji Hotel v ospredje kot avtonomno arhitekturno tvorbo. Cezura ustvarja raznolike male ambiente ter intenziven dialog med obstoječim in novim. Prisotnost nove arhitekture skuša biti minimalna in kaže težnjo po zlitju z okoliško krajino, izbor materialov pa se z uporabo kamna in lesa navezuje na lokalno identiteto.

Na sliki: Ideja za novo podobo "Hotel"

Vir: Diplomatska naloga Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija, centra obšolskih dejavnosti, Andrej Ukmar

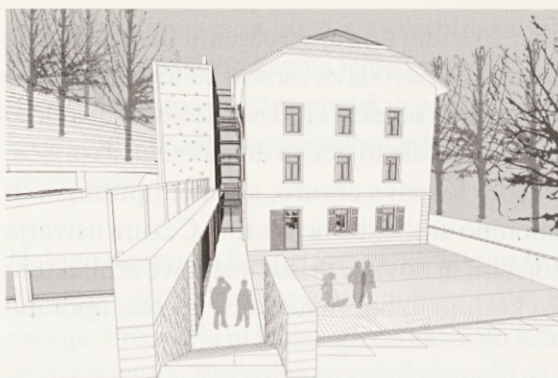
Na sliki: Dom Gora še z druge strani, v vkopanem objektu bi bili tudi prostori za krajevno skupnost

Vir: Diplomatska naloga Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija, centra obšolskih dejavnosti, Andrej Ukmar

Posamezne etaže doma Gora so zasnovane kot enotni funkcionalni sklopi, ki so med seboj povezani z vertikalnim jedrom in mostovži preko zastekljene cezure. Klet je namenjena servisnim prostorom. Pritličje se deli na tri funkcionalne sklope. V pritličju Hotela je sprejemnica, razstavnici prostori ter manjša restavracija. V večjem vkopanem objektu predvidim prostore za obiskovalce in zaposlene ter večnamensko dvorano in prostore za krajevno skupnost z ločenim vhodom. V manjšem vkopanem objektu predvidim kuhinjo s servisnim dvoriščem. Obe nadstropji imata vsako po 6 sodobno zasnovanih apartmajev s predprostorom, garderobo, sobo in kopalnico. Do sedaj neizkoriščena mansarda Hotela je zasnovana kot večnamenski prostor. Osvetlitev in zračenje zagotovim skozi zastekljena čopa na strehi.

Zasnova je konstrukcijsko preverjena in ustreza sodobnim standardom bivalnega ugodja. Kot osnovni energetski vir za ogrevanje predvidim lesene pelete. Znižanje stroškov obratovanja in porabe energije skušam doseči z izkoriščanjem obnovljivih virov energije. Odpadne vode se do izgradnje kanalizacije čistijo v manjši tipski biološki čistilni napravi pod servisnim objektom.

Na nivoju pritličja na Z strani uredim zunanji prireditveni prostor, nekakšen vaški trg, na katerega se z zastekljenimi površinami odpirata pritličje doma in večnamenska dvorana, ki služi krajevni skupnosti. Na zgornjem platoju na S robu je parkirišče z 12 parkirnimi mesti za obiskovalce ter zelena streha s svetlobnikom nad dvorano. Zahodna fasada kubusa vertikalnih komunikacij je oblikovana kot plezalna stena. Na mestu obstoječega balinišča je manjše igrišče za odbojko s tribuno za gledalce. Vzdolž klančine ob cesti je 6 parkirnih mest za obiskovalce in ekološki otok. Zasnova ohranja vsa obstoječa drevesa in predvidi posaditev novega kostanja ob trgu.

Na sliki: Na zahodni strani bi oblikovali zunanji prireditveni prostor ali "vaški trg"

Vir: Diplomaska naloga Razvojna strategija naselja Predmeja in projektna študija, centra obšolskih dejavnosti, Andrej Ukmar

Poleg nove vsebine so pomembne pridobitve tudi zunanji prireditveni prostor – vaški trg (180 m²) ter dva velika večnamenska prostora, eden za dom Gora (160 m²) in eden za krajevno skupnost (100 m²). Oba bistveno presegata velikost dvorane v obstoječem Domu krajanov. Naj poudarim, da z manjšo pojavnostjo arhitekture v občutljivi krajini realiziram kar 200 kvadratnih metrov uporabnih površin več, kot jih je v obstoječem Hotelu z vsemi prizidki in kletjo skupaj. Skupna uporabna površina novo zasnovanega doma je 1140 kvadratnih metrov.

Idejna zasnova Doma Gora je mišljena kot pobuda ali predlog, ki naj odpre razmišljanja o možnostih oživitve Hotela. Rešitev je usmerjena v prihodnost, zavedati se

moramo, da bo lokacija zaživela le s celovito prenovo in novo atraktivno vsebino. Zamisel je zgrajena na stvarnih temeljih, tako da je projekt tudi v realnosti uresničljiv. Z vsebino Doma skušam pritegniti državo kot investitorja, kar bi za Hotel lahko bil ključni razvojni dejavnik. Prenova je namreč precejšen finančni zalogaj, ki je tako krajevna skupnost kot občina ne bi zmogli. Projekt bi financiralo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Ponuja se tudi možnost črpanja sredstev iz evropskih strukturnih skladov. Naj omenim, da so z nalogo bili seznanjeni tudi potencialni investitor, to je Center šolskih in obšolskih dejavnosti, lastnik Hotela ter Zavod za varstvo kulturne dediščine iz Nove Gorice.

Nov dom ni zasnovan zgolj kot nastanitveni objekt, ampak služi raznoterim rabam in bi lahko bil hram kulture, izobraževanja in združevanja obiskovalcev Gore in domačinov.

odprtje obrata na predmeji

SLUŽBA V DOMAČEM KRAJU

Alenka Tratnik

3. oktobra je bil za Predmejo ponovno pomemben dan, saj je svoja vrata ponovno uradno odprl obrat Iskre Avtoelektrike iz Šempetra, ki je proizvodnjo statorjev za alternatorje in raznovrstne električne motorje zaupala družbi Vibeks d.o.o., v lasti domačina Benjamina Vidmarja. Prvim 16-im zaposlenim so se že pridružili novi, do konca leta 2009 pa naj bi bilo v podjetju zaposlenih že več kot 40 delavcev.

V času, ko se zapirajo številna podjetja celo v precej večjih krajih, kot je Predmeja, je ustvarjanje in odpiranje novih delovnih mest izrednega pomena. Je več kot le izpolnitev obljube, ki jo je Iskra Avtoelektrika dala domačinom ob praznovanju 400-letnice poselitve Gore, kot je ob uradnem odprtju obrata spomnil Aleš Nemec, predsednik uprave šempetrske družbe. Naj spomnimo, da je družba pred dvajsetimi leti prav tu začela proizvodnjo delov za potrebe vojaške industrije. Zaradi razpada nekdanjega jugoslovanskega trga pa so bili primorani obrat zapreti. Po večletnih pogovorih in iskanju skupne rešitve so lani pridobili gradbeno dovoljenje za obnovo objekta. Ta je, tako kot oprema, ki so jo na Predmejo pripeljali iz Šempetra, last Iskre Avtoelektrike. Celotna naložba je stala 40 milijonov tolarjev, proizvodnja pa se odvija na 600 kvadratnih metrih površine.

Kot smo lahko slišali ob odprtju obrata, so tokrat vizije naravnane v prihodnost. Položili pa so jih v

roke družbe Vibeks in njenih zaposlenih. Dejstvo je, da z najsodobnejšo opremo in s stroji, s katerimi se lahko pohvalijo le redka podjetja, dosegajo večjo produktivnost in so konkurenčni sicer cenejši delovni sili z vzhoda. Kot se je že doslej izkazalo, je družba Vibeks preizkušen in zaupanja vreden dobavitelj statorjev. Specializiranih podjetij za proizvodnjo tovrstnih izdelkov je v Sloveniji malo. Kot pravi Benjamin Vidmar, ki je bil do ustanovitve svoje družbe vodja projekta v Iskri, strateški poslovni enoti Pogonski sistemi, je bil tudi zanj osebno izziv,

Na sliki: Benjamin Vidmar se je skupaj z zaposlenimi v svojem podjetju Vibeks veselil odprtja obrata na Predmeji

Foto: Leo Caharija

da bi ustanovil podjetje, ki bi z leti postalo večje samostojno podjetje v Sloveniji za proizvodnjo statorjev, navitih na statorskih paketih z več utori, in da bi bili dobavitelji Iskre Avtoelektrike tudi za male serije ter razvojni dobavitelji prototipnih statorjev. Statorje, ki jih izdelajo na Predmeji, vgrajujejo v viličarje, čistilne stroje, transportne vozičke, mobilne klima naprave, dvizne platforme, pakirne stroje ... in to po vseh državah sveta. Glede na veliko povpraševanje na globalnem tržišču v podjetju načrtujejo od 3 do 20-odstotno letno rast, odvisno od posameznih vrst izdelkov, s katerimi se umeščajo v višje cenovne razrede na globalnem tržišču. V Iskri Avtoelektriki načrtujejo povečevanje proizvodnje vzporedno z nakupom novih navijalnih strojev in tudi z delom v dveh izmenah.

Za odločitve, ki prinaša Gori nova delovna mesta, je obema poslovnima partnerjema ob odprtju obrata med številnimi podjetniki in gosti čestital tudi ajdovski župan Marjan Poljšak.

zgodilo se je

UMETNIKI NA SINJEM VRHU

Stanislav Mikuž

Dogajanja na Sinjem Vrhu so mogoče celo bolj poznana v širnem svetu kot doma. Sta Hieronim in Irma vedela, kaj vse se bo dogajala na Sinjem Vrhu, ko sta se pred leti, mlada, polna energije in idej, odločila za, moramo priznati, zelo pogumno dejanje – izgradnjo turističnega objekta na Sinjem Vrhu. To ju bomo povprašali za eno naših naslednjih števil, kjer bomo predstavili to zelo zanimivo turistično točko. Verjetno nista niti slutila, da se bo tu zbralo toliko pozitivne energije, ki bo dajala ustvarjalno moč številnim dejavnostim, ki se sedaj odvijajo v prijazni domačiji Vidmarjevih. Ena izmed teh dejavnosti je tudi sedaj že tradicionalna vsakoletna prireditev mednarodna likovna delavnica, poimenovana 'Slovenija, odprta za umetnost'. In prav o tej bomo napisali nekaj besed.

Zagotovo je prav delavnica 'Slovenija, odprta za umetnost' ena najbolj prepoznavnih prireditev na Sinjem Vrhu. Umetniki s Klavdijem Tutto na čelu so že kmalu po začetku delovanja Sinjega Vrha začutili, da je tu prava točka, kjer imajo ideje in ustvarjalnost neko posebno ugodno klimo. Sodelovanje

Na sliki: Posamezni dolgoletni udeleženci ustvarjalnih delavnic na Sinjem Vrhu so iz rok Klavdija Tutte prejeli tudi simbolične nagrade.

Foto: Stanislav Mikuž

Kotar in Karmen Bajec; iz Bagdada, daljnega Iraka, je na Sinjem Vrhu ustvarjal Adel Seyoun; iz Amsterdama (Nizozemska) Villem Van Hest; iz Budimpešte (Madžarska) sta prišla Siflis Andra's in Istvan Balind (častni gost); iz Benetk (Italija) Carmelo Zotti (častni gost); iz Trsta pa Paolo Cervi Kervischer in Enzo E. Mari (častni gost); iz Nemčije Brigitte Brand in Nuša Dupalo-Loos; iz Avstrije Susane Neubauner in Skip Grabner; iz Madrida v Španiji Josefa Medina in Luis Capela (častni gost); iz Pariza (Francija) Zorko (častni gost) in z Reke (Hrvaška) Zvonimir Kamenar (častni gost). Brez sodelovanja stalne in uigrane ekipe pod vodstvom umetniškega vodje Klavdija Tutte seveda ne bi šlo. Da je vse potekalo, kot je treba, so poskrbeli Klementina Golija, Etko Tutta, Igor Pustavrh (fotograf) in umetnostna zgodovinarica Anamarija Stibilj-Šajn. Za njihovo dobro počutje pa je kot vedno poskrbela družina Vidmar, ob pomoči številnih sponzorjev.

Kot vidimo, so bila zbrana številna in pestra imena z različnih krajev sveta. V dnevih ustvarjanja so nastajala zanimiva umetniška dela, ki bodo sedaj našla pot na razstave v različnih krajih. Umetniki pa v tem času niso samo ustvarjali, ampak so se seznanjali tudi z znamenitostmi Gore. Hieronim jih je popeljal v goste tudi na nove prebujajoče se turistične točke na Gori. Upajmo, da bo še kdo imel pogum in popestril ponudbo na Gori. Gostje so bili domačnosti in gostoljubja novih gostiteljev veseli. Pot jih je zanesla do znamenite spirale v Molkovi vrtači, po naše k bolj znanemu 'Polžu', o katerem smo v našem časniku že večkrat kaj napisali. Ko so se vračali od spirale domov, jih je s povabilom v svojo klet, ki je nekaj posebnega, presenetil Oskar Brtljajski. Umetniki so bili navdušeni nad Oskarjevo gostoljubnostjo, ki jih je ponujala njegova, v umetniškem stilu izdelana klet.

umetnikov in družine Vidmar je bilo iz leta v leto tesnejše, iz prvotne delavnice 'Slovenija, odprta za umetnost' je nastalo še več podobnih delavnic, z različnimi ustvarjalci in nameni. Zelo odmevna je vsakoletna prireditev 'Umetniki ustvarjajo za Karitas', kjer umetniki skupaj s Škofijsko Karitas Koper zberejo sredstva za potrebe tistih, ki pomoč najbolj potrebujejo. Umetniki, ki imajo priložnost ustvarjati na omenjenih delavnicah, so skrbno izbrana imena svetovnega pomena. Tako je bilo tudi letos. Na kakšen način se umetniki, ki bodo imeli priložnost ustvarjati na tej zanimivi točki, izberejo, bomo izvedeli kdaj drugič.

Letos so na delavnici 'Slovenija, odprta za umetnost', ki je potekala na Sinjem Vrhu od 9. do 17. septembra 2005, zbrali Jožef Muhovič, Črtomir Frelih, Terezija Bastelj, Tomaž Perko, Viktor Šest, Špela Trobec, Nataša Colja, David Ličen, Jože

Na sliki: Na Sinjem Vrhu so nastopile tudi pevke Društva podeželskih žena, pod vodstvom Filipa Vidmarja

Foto: Stanislav Mikuž

Želeli so si ogledati tudi Tiho dolino in se spoznati z delom in uspehi Društva Gora. Skozi pestro dejavnost društva, njegovo desetletno zgodovino in uspehe, dosežene v tem obdobju, jih je popeljal Slavko Vidic. Klavdiju Tutti, ki je za promocijo Društva naredil zelo veliko, smo podarili tudi naš ponos – novo knjigo zbranih spisov Edmunda Čibeja. Na koncu predstavitve so si umetniki želeli ogledati še znano sliko smučarja, ki ga je za Društvo Gora naslikal Klavdij Tutta. Sliko so si ogledali v prostorih Društva na Rupih, kjer so ob kozarčku še malo pokramljali. Presenečeni nad gostoljubjem članov našega Društva, ki so ga bili deležni ob slovesu, so se napotili na večerjo k Joži Likar, eni od domačij na Gori, kjer se spogledujejo s popestritvijo turistične ponudbe ...

Njihov delovni teden se je zaključil v petek s tradicionalnim dnevom odprtih vrat, kjer so v prijetnem kulturnem programu predstavili svoje dosežke v dneh ustvarjanja na Sinjem Vrhu.

V eni prihodnjih številkih pa se bomo z dogajanjem na Sinjem Vrhu še poglobljeje spoznali. V pogovoru z domačimi bomo izvedeli kaj več o porajanju ideje, sami realizaciji in letih trdega dela, ki ga družina Vidmar vlaga v dobro počutje gostov na Sinjem Vrhu.

zgodilo se je

MIR BREZ MEJA

Jordan Polanc, koordinator likovnega natečaja »Plakat miru«, Lions Club Zemono

Tudi letos smo, v okviru našega Lions Cluba Zemono četrtič, v okviru svetovne Lions organizacije pa že osemnajstič, izpeljali likovni natečaj »Plakat miru 2005/2006«. Po zelo grobih ocenah je v letošnjem natečaju v Sloveniji sodelovalo približno 70 osnovnih šol s približno 2000 udeleženci. Gre za mednarodni natečaj, katerega namen je predvsem spodbuditi mlade v starosti od 11 do 13 let k razmišljanju o miru, prijateljstvu in sožitju med ljudmi celega sveta, ne glede na barvo kože, versko prepričanje ali politično usmerjenost.

K sodelovanju smo uspeli povabiti vseh pet osnovnih šol iz občin Ajdovščina in Vipava. Med njimi se je natečaja zelo uspešno udeležila tudi Osnovna šola Otlica, kjer je za mentorstvo z veliko zavzetostjo in zagnanostjo poskrbela gospa Silva Copič. Menili smo, da so vsa dela tako kakovostna in tako polna optimizma, da si zaslužijo, da jih razstavimo. Tako smo v Domu krajanov v Ajdovščini 27. oktobra 2005 odprli razstavo z vsemi prispelimi likovnimi deli. Otvoritev je spremljal kratek kulturni program s sodelovanjem Glasbene šole »Vinko Vodopivec« iz Ajdovščine, v posebno čast pa nam je bil obisk gospoda Andreja Orla, guvernerja slovenskega lionističnega gibanja.

Na sliki: Mladi likovniki OŠ Otlica z mentorico Silvo Čopič, ravnateljem Rajkom Ipavcem in predsednikom Lions Cluba Zemono Borisom Ježem
Foto: Jordan Polanc

Med likovnimi deli Osnovne šole Otlica, je strokovna komisija kot najboljše ocenila delo Romea Benčine, nobena skrivnost pa več ni, da se je to delo uvrstilo tudi na vseslovensko razstavo na temo »Plakat miru 2005/2006«, ki bo postavljena v Portorožu, predvidoma v marcu 2006. Na tej razstavi bo predstavljenih 25 najboljših del iz vse Slovenije, ki so nastala v okviru letošnjega natečaja. Za doseženo Osnovni šoli Otlica, vsem udeležencem natečaja, še posebej pa likovni pedagoginji iskreno čestitamo, z upanjem, da se drugo leto ponovno srečamo na natečaju »Plakat miru 2006/2007«.

iz krajevne skupnosti

KRAJEVNE POTI SO ASFALTIRANE

Zvonka Blaško, predsednica KS Predmeja

Na sliki: Večnamenski leseni objekt pred Hotelom
Foto: Zvonka Blaško

Ob zaključku leta je čas, ko pregledamo, kako uspešni smo bili. Občina Ajdovščina je KS Predmeja za leto 2005 dodelila 3.200.000 SIT investicijskih sredstev. Te smo v celoti porabili in tako uspešno realizirali plan za leto 2005. Skoraj polovico denarja smo vložili v asfaltiranje krajevnih poti, s tem da so polovico zneska krili krajanji sami. V tem letu smo kupili tudi večnamenski leseni objekt, ki naj bi služil potrebam krajanov. Preostali denar pa smo porabili za urejanje doma krajanov, tlak v dvorani, ki bo tako še prijaznejši do uporabnikov.

iz krajevne skupnosti

KONČNO ŠIRITEV POKOPALIŠČA NA OTLICI

Lučko Bizjak, predsednik KS Otlica-Kovk

Po nekajletnih zapletih z odkupom zemljišča za širitev pokopališča na Otlici, smo zadevo uredili in tako smo letos pričeli s projektom. Idejno rešitev za predvideno širitev pokopališča in dozidavo obstoječe mrliške vežice s prostori za sanitarije in čajno kuhinjo je izdelala arhitektka Taša Turk. Na osnovi idejne rešitve smo pripravili popis del in razpisali izbiro izvajalca del. Najugodnejšo ponudbo je dalo podjetje GOA d.o.o. iz Ajdovščine, ki je septembra tudi začelo z deli. Vrednost predvidenih del znaša približno 9 milijonov tolarjev. Za pokritje naložbe je občina

Na sliki: Ob pokopališču smo že pričeli z deli
Foto: Alenka Tratnik

Ajdovščina v letu 2005 predvidela 4 milijone tolarjev, ostali znesek pa bomo pokrili z denarjem iz proračuna krajevne skupnosti Otlica-Kovk in iz grobarine, ki jo je krajevna skupnost Otlica-Kovk zbrala, dokler je še upravljala s pokopališčem. Ker je omenjeno naložbo potrebno pridobiti gradbeno dovoljenje, se je družba Castrum d.o.o. iz Ajdovščine obvezala, da bo izdelala vso potrebno dokumentacijo in na tej osnovi pridobila gradbeno dovoljenje, pri tem pa bo krajevni skupnosti zaračunala le materialne stroške.

zanimivosti

GASILCI NA GORI

Gloria Vidmar

Gora je znana po odličnih smučarjih, dobrih nogometaših, a nikoli ni bila prav znana po gasilcih. No, vse do lanskega leta, ko se je naša desetina pionirk z OŠ Otlica uvrstila na državno tekmovanje Gasilske Zveze Slovenije.

Glede na lanske rezultate, so se gasilci s Cola tudi letos odločili, da na Otlici izurijo ekipo mladih pionirk. Desetina se je od lanskega leta malo spremenila. Zdaj jo sestavljajo: Nina Vidmar, Anja Ipavec, Lara Bolčina, Tamara Vidmar, Janja Krapež, Kaja Vidmar, Tamara Likar, Manuela Polanc in Urška Vidic ter mentorja Julija Vidmar in Srečko Praček.

Gasilke so se morale najprej izkazati na občinskem tekmovanju (organizator PGD Col), ki se je odvijalo v Vipavi, 1. oktobra 2005. Dosegle so 2. mesto ter se uvrstile na regijsko tekmovanje, to je bilo 22. oktobra. Tudi to tekmovanje je organiziralo PGD Col. S super časom 14.50 bi se z lahkoto povzpele na 1. mesto ter na državno prvenstvo, a so zaradi sedmih kazenskih točk pristale na 3. mestu, s časom 21.50, in tako izgubile možnost za nastop na državnem prvenstvu. A vseeno je prav, da jim iskreno čestitamo.

Čestitke pa si zaslužijo članice B PGD Col! Njihova članica je tudi Julija Vidmar, ki je članica tudi društva GORA. Zmagale so na občinskem tekmovanju in bile 2. na regijskem tekmovanju. Uvrstile so se tudi na državno prvenstvo, ki bo predvidoma prihodnje leto.

Na sliki: Gasilska desetina z mentorjema

Foto: Julija Vidmar

Z gasilskim pozdravom: NA POMOČ!!

DRUŠTVO ZA
OHRANJANJE
IN VAROVANJE
NARAVNE IN
KULTURNE
DEDIŠČINE

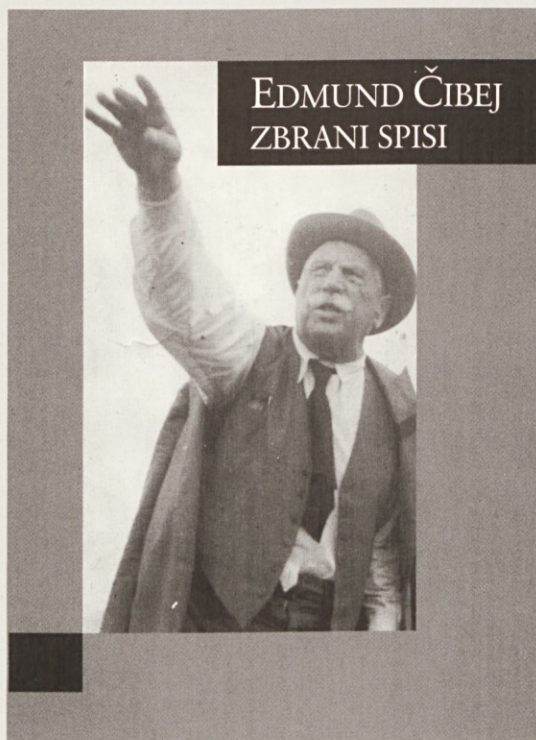
*Vsem, ki ste nam v letu 2005 kakorkoli pomagali
pri uresničitvi zastavljenih ciljev,
se najlepše zahvaljujemo in vam obenem želimo
SREČNO TER USPEHOV POLNO LETO 2006.*

Privoščite si darilo!

KNJIGA

od 1. decembra 2005 do 31. januarja 2006

UGODNA CENA

3.900 SIT

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023
e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Stanislav Mikuž, Edo Pelicon, Alenka Tratnik, Uroš Velikonja

Glavna in tehnična urednica: Alenka Tratnik

Odgovorni urednik: Uroš Velikonja

Lektor: Franc Černigoj

Realizacija: GK Grafika

Naklada: 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim

Fotografija na naslovnici: Franc Černigoj, Zimski pozdrav

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana